

งานวิจัยเรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ไทขาว

จารุวรรณ ขำเพชร

ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

305.89591
จ337ก

2546

กลุ่มชาติพันธุ์ ไทขาว

สุภางศ์ จันทวานิช และจารุวรรณ พรหมวัง-ข้าเพชร

24 ม.ค. 2548

หัวข้อบทความ

1. ประวัติความเป็นมาของชาวไทขาว

- 1.1 การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัว
- 1.2 ประเภทของชาวไทขาว
- 1.3 ความเป็นมาตามตำนาน
- 1.4 ประวัติศาสตร์ชาวไทขาว และที่มาของ

แคว้นสิบสองจุไทย

2. ลักษณะทางชาติพันธุ์ และสังคมวัฒนธรรม

- 2.1 ลักษณะทางกายภาพและนิสัยของคน
ไทขาว
- 2.2 ชาติพันธุ์

2.3 ภาษา

2.4 การแต่งกาย

3. สถาบันสังคม

- 3.1 ครอบครัวและเครือญาติ
- 3.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ
- 3.3 การปกครอง
- 3.4 ศาสนาและความเชื่อ

4. ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาวต่อ ชุมชนไท-ไทย : ศักยภาพในการจัดการทรัพยากร ที่ดิน

5. บทส่งท้าย

1. ประวัติความเป็นมาของชาวไทขาว

1.1 การตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัว

ไทขาวคือกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่ง ปัจจุบันตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทยและภาคใต้ของประเทศจีน ชาวไทขาวเริ่มอพยพมาจากเวียดนามใต้ ซึ่งอยู่ใกล้เขมรประมาณปี ค.ศ. 1954 แถบอำเภอตุงเจีย จังหวัดดาร์ลา มีประชากรประมาณ 2,000 คน อพยพมาอยู่บริเวณพรมแดนเวียดนามต่อประเทศจีน และบริเวณพรมแดนเวียดนามต่อประเทศลาว ตั้งแต่ 2 ฝั่งที่ราบลุ่มแม่น้ำดำซึ่งมีถิ่นฐานในปัจจุบันอยู่ในบริเวณภาคเหนือของประเทศไทย ตั้งแต่บริเวณพรมแดนแม่น้ำดำ จนจรดอำเภอเมืองมุน (Muang Mun) หรือไมโจว (Mai Chau) จังหวัดหวิงห์ ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ เมืองสำคัญในปัจจุบันที่ชาวไทขาวอาศัยอยู่ได้แก่จังหวัดไลโจว (Lai Chau) แถบเมืองไล (Muang Lay) เมืองโส (Muang So) และฟองโท (Phong Tho) จังหวัดเซินลา (Son La) อำเภอหมอกโจว (Moc Chau) เมืองsang (Muang Sang) อำเภอ Phuyen เมืองเติก (Muang Tok) โดยมีเทือกเขาช็องกูแดนดิน (Phou Den Din) กั้นพรมแดนลาว-เวียดนาม (ดูแผนที่ประกอบ) อีกกลุ่มหนึ่งซึ่งเล็กกว่าตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณลุ่มแม่น้ำแดงใต้เมืองลาวกาย (Lao Cai) และเมืองฟองโท นอกจากนี้ในจังหวัด Son La บริเวณเมืองวาท (Muang Vat) มีกลุ่มไทขาวเก่าแก่อาศัยอยู่บ้างเช่นเดียวกับสองฝั่งแม่น้ำแดงที่เรียกว่าแม่น้ำ Tra ก็เป็นที่อยู่เก่าแก่ของชาวไทขาวเช่นกัน

อีกบริเวณหนึ่งที่ชาวไทขาวอาศัยอยู่คือบริเวณภาคใต้ของประเทศจีน ในมณฑลยูนนาน ในอาณาบริเวณสามเหลี่ยมระหว่างเมืองซือเหมา (Simao) เมืองหงเหอ (Honghe) และเมืองยี่ซี (Yizu) ซึ่งมีแม่น้ำจินสุ่ย (Chinsuy) ไหลผ่าน และที่บริเวณอำเภอ

จินผิง (Jinping) ซึ่งเป็นตอนต้นของแม่น้ำดำ (ดูแผนที่ประกอบ)

จากการพิจารณาบริเวณที่ชาวไทขาวตั้งถิ่นฐานอยู่ในปัจจุบัน จะเห็นได้ว่ามีพื้นที่สองจุดที่เป็นการกระจุกตัวของชาวไทขาว จุดแรกได้แก่ที่ราบลุ่มแม่น้ำดำตั้งแต่เมืองไลโจว จนถึงเมืองหมอกโจว จุดที่สองได้แก่ตอนใต้สุดของมณฑลยูนนานส่วนที่ติดกับเวียดนาม ตั้งแต่อำเภอจินผิงจนถึงเมืองยี่ซี ทั้งสองจุดนี้เชื่อมโยกันด้วยลำน้ำดำซึ่งมีจุดเริ่มต้นที่บริเวณเมือง Kim Binh ในมณฑลยูนนานประเทศจีน แล้วไหลเข้าสู่ประเทศเวียดนามจนออกทะเลที่อ่าวตังเกี๋ย จึงมีข้อสันนิษฐานได้สองแนว แนวแรกคิดว่าชาวไทขาวกลุ่มแรกที่เป็นต้นกำเนิดอาจตั้งถิ่นฐานอยู่ในตอนใต้ของมณฑลยูนนาน แถบต้นน้ำดำ ตลอดจนบริเวณใกล้เคียงกับแคว้นสิบสองปันนา และเมืองเชียงรุ่ง แล้วจึงอพยพไปตามลำน้ำดำเข้าไปตั้งถิ่นฐานบนสองฝั่งลำน้ำดำในเวียดนาม

อีกแนวหนึ่งคิดว่า ชาวไทขาวกลุ่มแรกอาจมีกำเนิดอยู่บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำแดง บริเวณเมืองลาวกาย และฟองโท แล้วจึงกระจายตัวออกไปทั้งทางตะวันตกสู่ลุ่มน้ำดำ และขยายลงทางใต้จนถึงบริเวณเมืองหมอกโจว ข้อสันนิษฐานทั้งสองนี้จะนำมาพิจารณาอีกครั้งจากประวัติความเป็นมาของกลุ่มไทขาว

1.2 ประเภทของชาวไทขาว

การจัดแบ่งประเภทของชาวไทขาวสามารถแบ่งแยกได้ 2 กลุ่ม คือ กลุ่มเมืองเหนือและกลุ่มเมืองใต้ โดยกลุ่มเมืองเหนือเป็นกลุ่มไทขาวที่อพยพเข้ามาอยู่ใหม่ ขณะที่กลุ่มเมืองใต้เป็นกลุ่มเก่าแก่ที่อยู่มานาน นอกจากคำเรียกชนไทขาวแล้วยังมีคำเรียกอื่นอีก เช่น ไตด่อน เป็นต้น

ไทขาวกลุ่มเมืองเหนือ เป็นไตที่อพยพมาอยู่ใหม่จากประเทศจีนผ่านเข้าเวียดนาม ตั้งแต่ศตวรรษที่

8-10 ประกอบด้วยไตเมืองต่าง ๆ ดังนี้

1. ไตเมืองไล มีเมืองไลเป็นศูนย์กลาง หรือเมืองไลโจว มีลักษณะเหมือนพวกไตชาวทางเชียงรุ่ง
2. ไตเมืองสอ มีเมืองสอ (เมืองเตียน) เป็นศูนย์กลาง เป็นไตกลุ่มใหม่ ลักษณะคล้ายไตลื้อ
3. ไตเมืองเจียน อยู่บริเวณชินลา แถบฝั่งตะวันตกของแม่น้ำดำ
4. ไตเมืองถาน ลักษณะคล้ายไตเมืองเจียนและไตเมืองสอ

จนกระทั่งถึงปี 1954 ไตกลุ่มหนึ่งจากเมืองไลและเมืองสอ ได้พากันอพยพไปบ้าน Lam Dong ใกล้เมืองดาลัด ปัจจุบันคืออำเภอ Tung Nghia เพื่อหนีการปลดปล่อย อีกกลุ่มหนึ่งย้ายไปฝรั่งเศสระหว่างสงครามอินโดจีนครั้งที่ 2

ไทชาวกลุ่มเมืองใต้ ไทชาวกลุ่มเมืองใต้เป็นไตโบราณ อยู่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแดงและทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำดำ ซึ่งชาวไทขาวจะใกล้ชิดกับน้ำมากกว่าไตดำ ประกอบด้วยไตเมืองต่าง ๆ ดังนี้

1. ไตเมืองเด็ก (น้ำเด็ก) หมายถึงเมืองเล็กหรือเมืองหลัก เป็นกลุ่มไตขาว ที่เก่าแก่ที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่โบราณ อยู่ใกล้กับพวกไตน้ำ ซึ่งปัจจุบันเรียกไตไท่ ความจริงไตไท่ก็คือไตขาวพวกหนึ่ง เพียงแต่เป็นชื่อเรียกรวม ๆ เท่านั้น
2. ไตเมืองสาง (หมอกใจ) เป็นกลุ่มไตที่อพยพมาจากประเทศลาวแถบเมืองขาว ซึ่งอาจแผลงเป็นเมืองสาง แต่ก็ยังไม่ยืนยันแน่ชัด
3. ไตเมืองมูน (เมืองมาย) มีแม่น้ำมูนซึ่งอยู่เมืองไมโจว ไหลลงสู่แม่น้ำดำ
4. ไตเมืองของ เมืองของอยู่ใกล้เมืองมูน อำเภอบาเทือกมาจากเบือกที่ปากดา มีเรื่องเล่าว่าไตเมืองมูนและไตเมืองของเป็นพี่น้องกัน โดยพี่ชายลงเรือหนัควายซึ่งเปื่อย จึงตั้งหลักแหล่งเมืองมูน ขณะที่น้องชายลงเรือทองเหลือง มีความแข็งแรงทนกว่าจึงตั้งหลักแหล่งที่เมืองของ

5. ไตเมืองแดง บริเวณแม่น้ำแดง ซึ่งไหลมาจากประเทศลาว ลงมาสู่แม่น้ำพม่า

ไทขาวและคำเรียก ไทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

นอกจากคำเรียกชาวไทขาว ว่าไทขาวแล้ว ยังมีคำเรียกอีกหลายคำ ที่ใช้กล่าวถึงโดยจะมีความหมายหรือลักษณะที่ต่างออกไปเล็กน้อย เช่น ไตญ้อ ซึ่งถือว่าตนเป็นไทขาวเช่นกัน แต่มีภาษาที่ต่างกันเล็กน้อย โดยภาษาจะคล้ายไตแดง เช่น คำว่าเฮ็ด จะใช้ว่าเฮ็ด เป็นต้น

1.3 ความเป็นมาตามตำนาน

ชาวไทขาวมีตำนานเกี่ยวกับต้นกำเนิดของตนที่คล้ายคลึงกับชาวไทดำ ซึ่งสันนิษฐานว่าติดต่อกับเมืองฟ้าเช่นกัน ทั้งนี้เป็นเพราะชาวไทขาวไม่สามารถสืบสาวต้นกำเนิดตามตำนานของตนเองได้ โดยชาวไทขาวมีความเชื่อว่าขุนสูง (ท้าวเจือง) เป็นบรรพบุรุษของพวกเขา และถือว่าเป็นเจ้าองค์แรกของพวกตน คาดว่ามีอายุย้อนไปถึง 2500 ก่อนคริสตกาล โดยมีหลักฐานอยู่ว่าบริเวณริมแม่น้ำแดงเหนือเมืองเด็ก มีวัดของขุนสูงและวัดอื่น ๆ รายรอบโดยชื่อวัดต่าง ๆ มีชื่อเป็นภาษาไตถึง 50% คำเรียกลูกสาวของขุนสูงคือนาง หรือ แม่นาง เป็นคำไต ตามประวัติของไฮบาเจือง (Hai Batruing) สองพี่น้องชาวไตที่ร่วมกันต่อต้านการรุกรานของเวียดนาม เมื่อศตวรรษที่ 1 ปี ค.ศ. 40 ยังมีหลักฐานปรากฏคือหลุมฝังศพเรียกว่า หม่าย่า แปลว่าที่ฝังศพบรรพบุรุษ (ย่า) แต่ชาวเวียดนามถือว่าขุนสูงเป็นชาวเวียด เพราะไม่ต้องการให้เป็นไตโดยเรียกว่าฮุงเวือง (Hung Vuong) แต่นักวิชาการ 2 ท่านคือ ฟาม ดุก เยือง (Pham Duc Duong) และเจิ่น กุก เวือง (Tran Quoc Vuong) เชื่อว่าขุนสูงเป็นคนไต ตำนานที่ชาวไทขาวและไทดำเชื่อถือร่วมกันคือตำนานที่มีเนื้อหาลำดับกับพงศาวดารล้านช้าง ว่าด้วยเรื่องแสนและน้ำเต้าปั้ง ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ไทอื่น ๆ (เช่น ไทลื้อ)

▲ ผู้หญิงไทชาวกลับจากนา แบกของบนหลัง

ลาว และขมุต่างก็ยอมรับนับถือเช่นกัน ตามตำนานนี้ แต่เดิมเมืองฟ้า (สวรรค์) กับโลกมนุษย์เชื่อมถึงกัน ด้วยเชือกเขากาด หรือเคือเขากาด (กาดเป็นชื่อต้นไม้ชนิดหนึ่ง)¹ มนุษย์กับเทวดา (ผีฟ้า หรือผีแถน) ไปมาหาสู่กันด้วยช่องทางนี้ ต่อมาผีหญิงหม้ายคนหนึ่ง ตัดเชือกเขากาดขาดเพราะความโกรธลูกชาย ทำให้ช่องทางติดต่อขาดหายไป ผู้คนบนโลกมนุษย์ต่างประสบความยากลำบาก ติดต่อเมืองฟ้าไม่ได้ แถนได้แก่งทำเป็นตายแล้วมาสืบว่ามนุษย์รู้สึกอย่างไร ถ้าขาดแถน มนุษย์จึงแจ้งแก่แถนว่า

แถนตาย ข้อยบมีีตางอยู่

ปู่ตาย ข้อยบมีีตางกิน

คำอธิบาย ตางคือเมือง เนื่องจากมีความเชื่อ หากคนตายแล้วต้องไปอยู่เมืองแถนที่แถนเป็นเจ้าของ

ปู่คือบรรพบุรุษเจ้าของสิ่ง (สกุล) ของหมู่บ้าน ถ้าหากว่าปู่บ้านหายไปจะไม่มีที่ทำการหากิน

แปลว่า ถ้าหากขาดแถน มนุษย์ไม่อาจจะอยู่ได้ เช่นเดียวกับที่ขาดบรรพบุรุษ มนุษย์ก็ไม่มีจะกิน อย่างไรก็ตาม แถนได้ลงโทษโดยการบันดาลให้เกิดน้ำท่วมจนสิ่งมีชีวิตในโลกมนุษย์ตายหมด ผู้ที่มีบุญบารมี คือผู้ที่รอดชีวิตอยู่ โดยหลบหนีน้ำท่วมไปอาศัยอยู่ในน้ำเต้าปุง และผู้ที่รอดมาได้ก็คือพี่ชายกับน้องสาวสองคนซึ่งแต่งงานกันและกลายเป็นบรรพบุรุษของชาวไทยชาวสืบมา

ตามประวัติศาสตร์บอกเล่าของชาวไทยชาวแถบลุ่มน้ำดำและเมืองฟองโท เขาเชื่อว่าบรรพบุรุษของเขา คือ เจ้าไทองค์หนึ่งซึ่งอพยพมาจากลาว แล้วแต่งงานกับชนเผ่าพื้นเมืองบริเวณลุ่มน้ำดำซึ่งเรียกตนเองว่า

พวกซามาน (Saman)² บางส่วนก็นักเลาว่า เป็นการแต่งงานระหว่างชาวไทดำกับจีน³ จะเป็นสำนวนใดก็ตาม ชาวไทขาวจะเชื่อว่าเขามีกำเนิดมาจากแกนฟ้าหรือแกนหลวงเสมอ

1.4 ประวัติศาสตร์ชาวไทขาวและที่มาของแคว้นสิบสองจุไท

การอพยพของชาวไทขาวจากยูนนานตอนใต้เข้าสู่เขตเวียดนามเหนือ เกิดขึ้นนานมากในประวัติศาสตร์ มีผู้สันนิษฐานว่า อาจมีการอพยพตั้งแต่ก่อนคริสตศตวรรษ แต่เป็นระลอกเล็ก ๆ การอพยพครั้งใหญ่เข้ามาในเขตดังกล่าว หลังการล่มสลายของอาณาจักรน่านเจ้า โดยการรุกรานของจีนในคริสตศตวรรษที่ 10 และ 13⁴ จากประวัติศาสตร์คนไตในเวียดนาม ศตวรรษที่ 13 พบว่าบรรพบุรุษของชาวไตอพยพจากเมืองจิ้น (เมืองไถ่, เมืองฮ้าย) เข้าสู่เมืองล่อใกล้แคว้นสิบสองปันนา จากเมืองล่ออพยพต่อลงมาเมืองเติ๊ก และที่เมืองเติ๊กนี้เองพบคนไตอยู่แล้ว อย่างไรก็ตาม คนไตทุกกลุ่มมีลักษณะคล้ายคลึงกันอย่างมากทั้งภาษา วัฒนธรรม ตำนาน ฯลฯ และยังปลูกข้าวเหมือนกัน มีระบบการปกครองแบบรวมศูนย์เหมือนกัน และชาวไทยังมีบทบาทอย่างมากในการต่อสู้เพื่อเอาชนะผู้บุกรุกดังกล่าว⁵ เมื่ออพยพเข้ามาแล้วก็มาตั้งเป็นเมืองต่าง ๆ ตามที่ราบลุ่มน้ำ นอกจากการอพยพเข้ามาของชาวไทขาวแล้วยังมีชาวไทขาวอีกกลุ่มหนึ่งที่อยู่มากแต่เดิมบริเวณทางใต้หรือกลุ่มเมืองใต้ บริเวณเมือง Tok เมือง Sang เมือง Mun อย่างไรก็ดี บริเวณที่ชาวไทขาวมาตั้งรกรากอยู่นี้เป็นเขตที่จีนและเวียดนามพยายามชิงอำนาจจากกันและกัน มาตั้งแต่ปี 225 ก่อนคริสตกาล ชาวไทขาวจึงต้องอยู่ใต้การครอบครองของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งบ่อยครั้ง

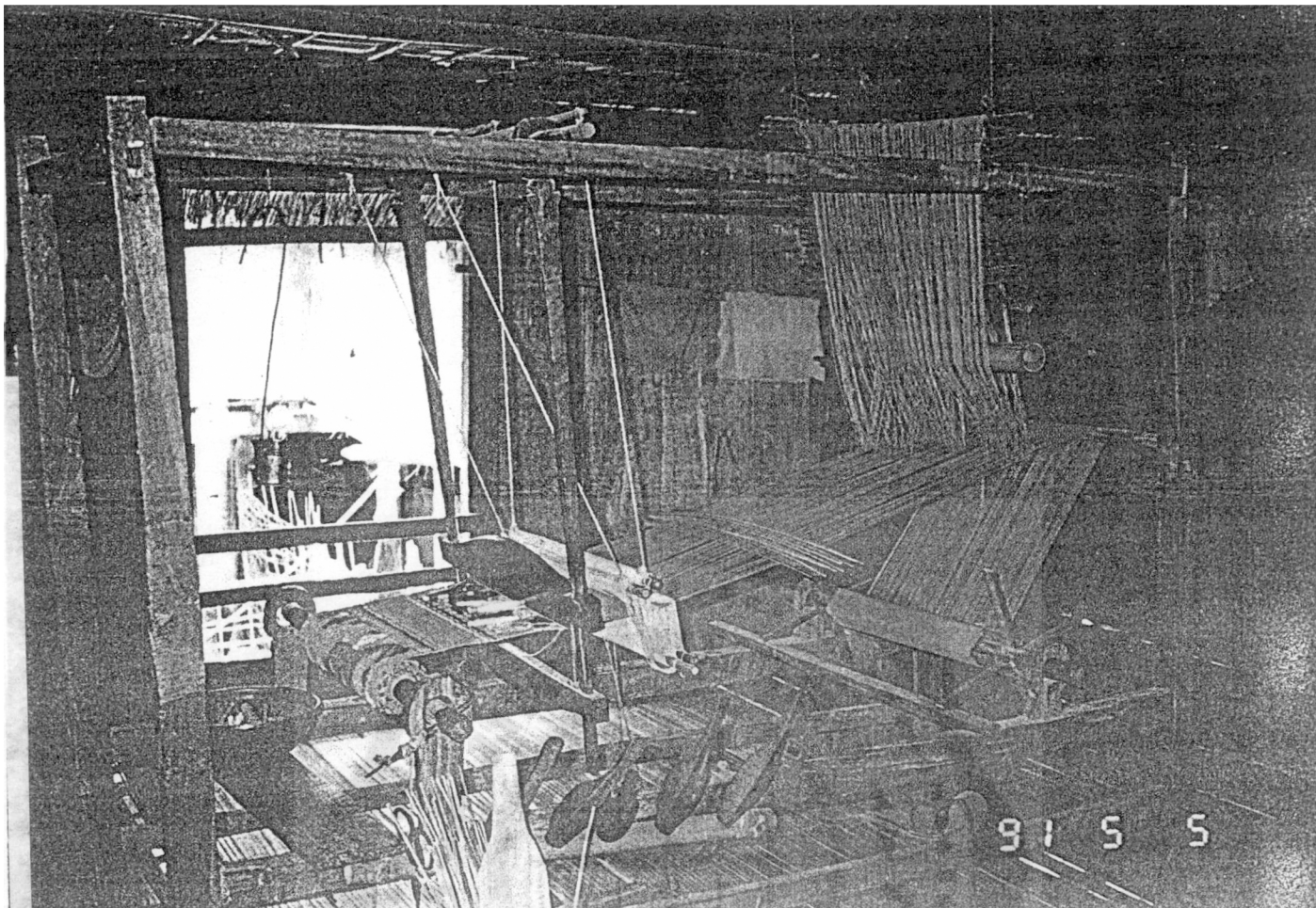
ประวัติศาสตร์ของชาวไทขาวเองระบุว่าชาวไทขาวอพยพจากหัวแม่น้ำแดง (แม่น้ำดำ) มาตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 8-10 โดยอพยพสู่เมืองไล (ไลโจว) เมืองเต

เมืองสอ เมืองเจียน เมืองจัน ชาวไทขาวเรียกสมัยนี้ว่าปางท้าวต่อเมือง ซึ่งหมายถึงช่วงระยะเวลาที่ผู้นำชาวไทขาวเสาะหาแหล่งเพื่อตั้งบ้านเมือง กษัตริย์องค์แรกของชาวไทขาวที่มีชื่อปรากฏ คือ พญาอดจอมคำ เป็นเชื้อสายของเจ้าฟ้าจุ่ม (กษัตริย์ลาว) ได้รวบรวมชาวไทขาวจากดินแดนลาวมาอยู่ที่เมืองสาง (หมอกโจว)⁶

ช่วงเวลาระยะต่อมาคือ ปางท้าวแฝงเมือง (ศตวรรษที่ 13-19) เป็นระยะที่มีการขยายอาณาเขตรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น ในช่วงนี้ประวัติศาสตร์ของไทขาวกับไทดำมีความปะปนกัน แต่ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของไทดำ ซึ่งเข้าไปตั้งเมืองหลวงที่เมืองสาง และตั้งอาณาจักรสิบสองเจ้าไทหรือสิบสองจุไทขึ้นหลังศตวรรษที่ 16 อาณาจักรนี้เดิมมีสิบหกเขต เรียกว่าสิบหกเจ้าไท ปัจจุบันอยู่ในเวียดนาม 10 เขต ได้แก่ เมืองล่อ เมืองเจียน เมืองเติ๊ก เมืองสาง เมืองหวาด เมืองมอก เมืองลา เมืองม้วย เมืองแก และเมืองไล อยู่ในจีน 6 เขต ได้แก่ เมืองตุง เมืองฮวาง เมืองเตียง เมืองเซียงแซม เมืองจุก และเมืองเซียงมี

ในราวศตวรรษที่ 15 จีนเป็นผู้ครอบครองดังกล่าว ผู้นำชาวไทขาวชื่อ เตี้ยว กัด ฮัน (Deo Cat Han) เป็นพ่อของเตี้ยววันจีจึงถือโอกาสยกทัพไปตีอาณาจักรฮ้ายลาว (Ai Lao) ซึ่งอยู่ใกล้กันและเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ไทกลุ่มหนึ่ง ต่อมากษัตริย์เลเหล่ย (Le Loi) ของเวียดนามเข้าครอบครองดินแดนไทขาว และต่อสู้กับเตี้ยว กัด ฮัน เตี้ยว กัด ฮันพ่ายแพ้จึงต้องอพยพไปและกษัตริย์เลเหล่ย เริ่มรวบรวมบริเวณดังกล่าวตอนเหนือให้อยู่ใต้อำนาจเวียดนาม (Hanoi) โดยเด็ดขาด

ในช่วงศตวรรษที่ 15-19 ประวัติศาสตร์ของชาวไทขาว คือเรื่องราวของการต่อสู้กับชนเผ่ากลุ่มอื่น ๆ ในภูมิภาคดังกล่าว ชาวเวียดนาม ชาวลาวจากหลวงพระบาง ชาวจีน และชาวไทยสยาม ในระหว่างนั้นชาวไทขาวยังคงต้องดำเนินนโยบายเลือกยอมขึ้นต่ออาณาจักรที่มีอำนาจมากกว่าเพราะรักษาตัวให้รอด

▲ ชาวไทขาวทอผ้าบนเรือน

ประวัติศาสตร์ไทขาวเริ่มปรากฏชัดเจนอีกครั้งในศตวรรษที่ 19 เมื่อฝรั่งเศสเริ่มเข้ามาสู่เวียดนามและชาวไทขาวได้ร่วมกับชาวเวียดนามต่อสู้กับฝรั่งเศส ขณะนั้นไทดำกับไทขาวยังไม่ร่วมมือกัน เนื่องจากไทดำเปลี่ยนการปกครองเป็นคอมมิวนิสต์แล้วอยู่ที่เมืองลา นอกเหนือไปจากการต่อสู้กันเองระหว่างไทขาวจากฟองไท และไทขาวจากไลโจว ประมาณปี 1880 กลุ่มไทขาวจากไลโจว มีชัยเหนือกลุ่มฟองไท ผู้นำไทขาวจากไลโจว ซึ่งมีชื่อแบบเวียดนามว่าเตียว (Deo) ได้แก่ เตียววันจี (Deo Van Tri) และคำสิงห์ (Cam Sinh) ได้รับความช่วยเหลือจากอุปราชแห่งยูนนาน จักรพรรดิเวียดนาม และกลุ่มโจรจ๋องดำจากจีน ในระยะเดียวกันอาณาจักรไทยจากสยามได้ยกทัพ

ไปตีเมืองหลวงพระบาง (ในสมัยธนบุรีต่อรัตนโกสินทร์ตอนต้น) ฝรั่งเศสต้องการจะขัดขวางการรุกรานของไทย จึงเข้าขยายอำนาจในบริเวณดังกล่าว และได้ตกลงเป็นพันธมิตรกับเตียว วัน จี ในปี 1889 โดยยอมให้เตียว วัน จี เป็นผู้ปกครองดินแดนสิบสองเจ้าไท แต่ขึ้นกับเวียดนามและฝรั่งเศสซึ่งเป็นเจ้าอาณานิคมเวียดนามอีกทอดหนึ่ง^๑ ในระยะนี้ฝรั่งเศสได้ยกเมืองอีก 2 เมือง คือ เมืองมุน และเมืองควาย ให้อยู่ในเขตปกครองของไทย จึงทำให้เมืองของชาวไทในเวียดนามซึ่งเดิมมี 10 เมือง กลายเป็น 12 เมือง และรวมเรียกว่าสิบสองเจ้าไท

ประวัติศาสตร์ของการปกครองแคว้นสิบสองเจ้าไทเป็นไปโดยเตียว วัน จี ปกครองในระดับหมู่บ้านและ

ตำบล ส่วนฝรั่งเศสจะปกครองในระดับอำเภอและจังหวัด ฝ่ายไทยขวามือบทบาทในการป้องกันชายแดนเป็นลูกมือฝรั่งเศสในการค้าฝิ่น และการถูกเกณฑ์แรงงาน (corvee) จากฝรั่งเศส โดยฝรั่งเศสให้บริการด้านการรักษาพยาบาลและการศึกษา อย่างไรก็ตามฝรั่งเศสได้พยายามรุกเพื่อขยายอำนาจลงในระดับล่างโดยการแต่งตั้งข้าราชการเวียดนามให้มาทำหน้าที่ปกครองในระดับล่าง จัดแบ่งเขตการปกครองใหม่และกำหนดให้การได้ตำแหน่งผู้นำของชาวไทยชาวเป็น การเลือกตั้งแทนการสืบทอดตามสายโลหิตเช่นแต่เดิม การพยายามทอนอำนาจของฝ่ายไทยชาว ชัดเจนมาจนกระทั่งในปี 1936 ฝรั่งเศสก็ออกกฎบังคับให้โรงเรียนของชาวไทยชาวเรียนภาษาเวียดนามเป็นภาษาบังคับ (กฎนี้ยกเลิกไปในปี 1940) นอกจากนั้นฝรั่งเศสยังเข้าแทรกแซงการสืบทอดภาวะผู้นำของลูก ๆ เดียว วัน จี จนเกิดการแตกแยกเป็นฝักฝ่าย

ชาวไทยชาวยังคงรักษาเสถียรภาพของกลุ่มชาติพันธุ์ไว้ได้ แม้จะถูกฝรั่งเศสและเวียดนามเข้าแทรกแซงการสืบทอดสกลผู้นำยังคงดำเนินอยู่ต่อไปในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง เมื่อญี่ปุ่นบุกขึ้นเวียดนามในเดือนมีนาคม 1945 เดียว วัน ลอง (Deo Van Long) ลูกชายของ เดียว วัน จี ได้หนีเข้าไปยังตอนใต้ของจีน รัชนีเอง กองกำลังเวียดนาม และพรรคชาตินิยมเวียดนามก็เข้าครอบครองดินแดนไทยชาว โดยพรรคชาตินิยมมีที่ตั้งอยู่ที่เมืองไลโจว และพวกเวียดนามที่มีที่ตั้งอยู่ที่ เซินลา (Son La) เมื่อสงครามยุติในปี 1946 ฝรั่งเศสกลับเข้ามาครอบครองดินแดนแถบนี้ และขับไล่เวียดนามกับพรรคชาตินิยมออกไป เดียว วัน ลอง ได้เป็นเจ้าเมืองไลโจว และได้รับการยอมรับว่าเป็นเจ้าแห่งกลุ่มชาวไทยทุกเผ่า^๑ ความสัมพันธ์ของไทยชาวและไทกลุ่มอื่น ๆ กับฝรั่งเศสดีขึ้น ฝรั่งเศสยอมให้พวกคนไทปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น และให้ชาวไทยตอบแทนฝรั่งเศสโดยการใช้กองกำลังของกลุ่มชาติพันธุ์ไทต่าง ๆ ต่อสู้กับพวกเวียดนาม การรวมตัวของกลุ่ม

ชาติพันธุ์ไทต่าง ๆ นี้เริ่มตั้งแต่ปี 1946 และปรากฏอย่างเป็นทางการในปี 1948 ในรูป สหภาพไท (Tai Federation) ซึ่งมี เดียว วัน ลอง เป็นหัวหน้าโดยฝรั่งเศสหนุนหลัง จะเห็นได้ว่าการรวมตัวนี้ ชาวไทยชาวเป็นผู้นำกลุ่ม และชาวไทยดำก็ต้องยอมรับอำนาจของไทยชาวทั้งที่ไม่มีมีความพอใจนัก ในระยะต่อมาชาวไทยดำบางกลุ่มจึงได้ไปเข้ากับพวกเวียดนาม ทำให้สหภาพไทอ่อนแอลง ถึงกระนั้นกองทัพของสหภาพไทเมื่อปี 1951 ก็มีกำลังมากกว่า 10,000 คน และมีความเข้มแข็งเอาชนะเวียดนามได้^๒

อย่างไรก็ตามสหภาพไท ซึ่งมีไทยชาวเป็นแกนนำก็อ่อนแอลงพร้อม ๆ กับที่อำนาจของฝรั่งเศสในแถบดังกล่าวเสื่อมลง ในปลายปี 1953 พวกเวียดนามยึดได้เมืองไลโจว ฟองทิว และเซินลา ซึ่งเป็นเมืองสำคัญของชาวไทยชาว ในปีต่อมาเวียดนามก็ตีเมืองเตียนเบียนฟูแตก (1954) นับเป็นการพ่ายแพ้ครั้งสำคัญของฝรั่งเศส และคนใดไม่มีเจ้าเมืองปกครองอีกต่อไป ถึงแม้สหภาพไทจะพยายามต่อสู้ต่อไปในปี 1955 แต่ก็สู้เวียดนามไม่ได้ ชาวไทจึงต้องหันมาสนับสนุนเวียดนาม เมื่อฝ่ายเวียดนามเหนือตั้ง สาธารณรัฐเวียดนามขึ้นในปี 1955 ได้จัดการปกครองให้เขตสหภาพไทเป็นเขตปกครองตนเองไท-มั่ว (Thai-Meo Autonomous Zone) และต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นเขตปกครองตนเองไทบัค (Tay Bac Autonomous Region)

ประวัติศาสตร์ของกลุ่มไทยชาวหลังจากที่เวียดนามเข้าครอบครองเขตดังกล่าวตะวันตกได้แล้วนนั้นไม่ปรากฏชัดเจน แต่เป็นที่ทราบกันดีว่า ในระหว่างที่โฮจิมินห์ดำเนินการต่อสู้กับฝรั่งเศสในเขตนี้ ก็ได้ใช้ชีวิตอยู่ในชุมชนของชาวไทยและนิยมอยู่บ้านที่มีได้ทุนสูงแบบไท ซึ่งเรียกว่า หย่าซาน (Nha San) (เรือนของโฮจิมินห์) จนกระทั่งนำแบบบ้านดังกล่าวมาปลูกในฮานอยในเวลาต่อมา ข้อมูลในส่วนที่เกี่ยวกับชาวไทยชาวนับแต่ปี 1955 จะต้องสืบค้นต่อไป

▲ บ้านชาวไทขาวที่ไมโจว

✓ 2. ลักษณะทางชาติพันธุ์และสังคม วัฒนธรรม

2.1 ลักษณะทางกายภาพและนิสัยของ คนไทขาว

คนไทขาวมีรูปร่างสูงโปร่งกว่าคนไทดำ ผิวขาวกว่า หนัวยาว จมูกโด่งและจมูกเล็กน้อย ริมฝีปากบาง แต่ก็มีความแข็งแรง ชาวไทขาวจะมีลักษณะคล้ายคลึงชาวจีนในบางส่วน คือ รูปร่างคล้ายจีนแต้หนัาตา ไม่เหมือนจีน เนื่องจากมีการปะปนกันบ้างโดยการแต่งงาน อย่างไรก็ตามชาวไทขาวไม่นิยมแต่งงานกับชาวจีนมากนัก เนื่องจากมีวัฒนธรรมที่ต่างกัน มีชาวไทขาวประมาณหนึ่งในสามของทั้งหมดที่มีบรรพบุรุษ

เป็นจีนด้วย¹⁰ ชาวไทขาวซึ่งมีลักษณะผสมผสานมาจากหลายวัฒนธรรมมักอยู่ตามชุมชนที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์มาร่วมกันและมีหลายวัฒนธรรม

ผู้หญิงไทขาวจะมีผิวขาวกว่าผู้หญิงเวียดนามตาโตกว่า จมูกเป็นสันตรง ขนตายาวตรง หนัวยาว โดยทั่วไปจะดูสง่างาม ชาวไทขาวในเขตลุ่มน้ำแดงนิยมย้อมฟันให้ดำหรือเคลือบฟัน ที่ฟองไท ผู้หญิงไทขาวจะรมฟันด้วยเปลือกไม้เผาชนิดหนึ่งให้ฟันดำขณะที่ไทขาวกลุ่มเหนือนิยมใส่ฟันทอง

ชาวไทขาวมีนิสัยคล้ายชาวไทดำและไทอื่น ๆ คือรักอิสระ โดยเฉพาะในการทำงานของตน ไม่ชอบให้ใครมาบังคับควบคุม แต่จะมีอัธยาศัยดีและเป็นมิตร

ไทขาวประมาณหนึ่งในสามของทั้งหมดที่มีบรรพบุรุษไม่ค่อยคำนึงถึงอนาคต รักสนุก ชอบจัดงานเฉลิมฉลองต่าง ๆ แต่ชาวไทขาวก็ต่างจากชาวไทดำ กล่าวคือจะมีความเชื่อมั่นและภาคภูมิใจในตนเองสูง เนื่องมาจากการที่ได้พบปะเกี่ยวข้องกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ตลอดจนชาวเวียดนาม จีน และฝรั่งเศส เพื่อรักษาคุลย์อำนาจทางการเมืองของตน สภาพความเชื่อมั่นในตนเองนี้สะท้อนให้เห็นความเป็นปึกแผ่นในการปกครองตนเองทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่เหนือกว่าไทกลุ่มอื่น ๆ ชาวไทขาวจึงรู้จักแสดงออก มีความคล่องแคล่วในการติดต่อกับคนต่างชาติหรือต่างเผ่า ตลอดจนไม่มีค่านิยมที่เคร่งครัดในเรื่องเพศสัมพันธ์ก่อนแต่งงานหรือการมีลูกนอกสมรสดังเช่นที่ชาวไทดำยึดถือ

ชาวไทขาวมีความถนัดในงานเกษตรน้อยกว่าชาวไทดำ และนิยมที่จะล่องเรือไปตามลำน้ำเชี่ยวมากกว่าทำนา ปาวิ (Pavie) ชาวฝรั่งเศสผู้เข้ามาบุกเบิกอินโดจีนได้กล่าวถึงความคล่องแคล่วของพวกไทขาวในการนำร่องเดินเรือในแม่น้ำดำ¹¹

2.2 ชาติพันธุ์

คนไทขาวเป็นสมาชิกกลุ่มหนึ่งของชาวผู้ไท (Phuthai) เช่นเดียวกับคนไทดำและไทแดง ถิ่นกำเนิดของคนกลุ่มนี้ไม่ปรากฏแน่ชัด นักชาติพันธุ์วิทยาบางคนสันนิษฐานว่าคนไทขาวมาจากจีนตอนใต้ จีนตะวันตกเฉียงเหนือ ธิเบต อินเดียตอนเหนือ แต่เดิมนักชาติพันธุ์วิทยาไม่ได้แยกกลุ่มไทขาวจากไทดำ หรือไทไท ต่อมาจึงเริ่มมีผู้เห็นความแตกต่างของสองกลุ่มนี้กับกลุ่มไทขาวในรายละเอียด ชาวเวียดนามเรียกกลุ่มคนไทยในดงเกียดตอนเหนือรวม ๆ กันว่าไท (Tho) ซึ่งแปลว่าคนพื้นเมือง (indigenous)

นักภาษาศาสตร์ จัดกลุ่มชาติพันธุ์ไทขาวอยู่ในกลุ่ม Tai-Kadai โดยอยู่ในกลุ่มย่อยคนไทยที่อยู่บริเวณตอนกลางบนที่สูงในคาบสมุทรอินโดจีน (Central Upland groups) กลุ่มที่ถูกจัดไว้ด้วยกันประกอบด้วย

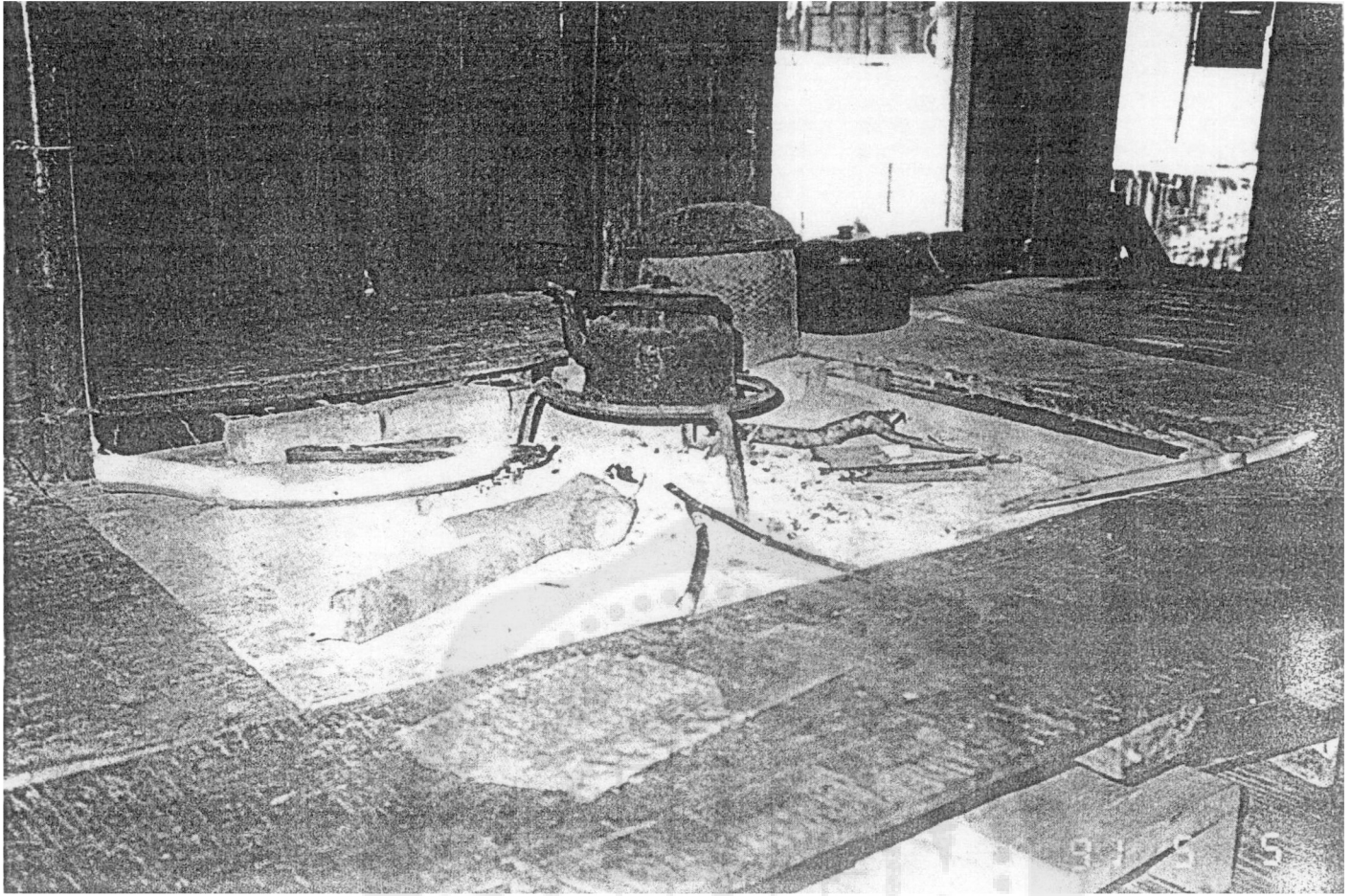
ไทดำ ไทขาว ไทแดง (ไท)เหนือ ไทพวน และผู้ไท ชาวเวียดนามเรียกชาวไทขาวว่า ไทจั่ง (Thai Trang) แปลว่าไทขาว ชาวไทขาวปัจจุบันก็เรียกตนเองว่า ไทขาว แต่สันนิษฐานว่าคงเป็นการเรียกตามชื่อที่ผู้อื่นเรียกตนเอง แต่เดิมชาวไทขาวเรียกตนเองว่าไทเฉย ๆ คนไทในเวียดนามไม่มีการแบ่งแยกว่าไทดำ หรือไทขาว แต่จะเรียกตามชื่อเมืองที่คนไทเหล่านั้นอาศัยอยู่ เช่น ไทเมืองไล ไทเมืองเติก เป็นต้น

2.3 ภาษา

ชาวไทขาวพูดภาษาตระกูลไทแบบหนึ่ง ซึ่งอยู่ในกลุ่มภาษาไท-กะได ภาษาไทขาวเป็นภาษาคำโดด (monosyllabic) และมีเสียงวรรณยุกต์ มีตัวอักษรทั้งหมด 49 ตัว สำหรับไทเมืองไล ส่วนพวกไทเมืองเติก มีตัวอักษร 39 ตัว มีสระ 18 ตัว และเสียงวรรณยุกต์ 7 เสียง (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ภาษาที่ชาวไทขาวใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันคือภาษาไท แต่เมื่อออกไปทำงานนอกชุมชนมักพูดภาษาเวียดนาม

มีผู้สันนิษฐานว่าตัวอักษรไทขาวได้มาจากตัวอักษรไทดำอีกทอดหนึ่ง¹³ แต่นักภาษาศาสตร์บางคนก็ระบุว่าไทขาวมีระบบตัวเขียนของตนเอง และมีคนพูดภาษานี้อยู่ประมาณ 400,000 คน เป็นวิธภาษา (Language diversities) ที่อยู่ในกึ่งตะวันตกเฉียงใต้ และเป็นกลุ่มที่สูง ซึ่งประกอบด้วย ไทดำ ไทแดง ผู้ไท (ไท) เหนือ และไทขาว¹⁴ โดยภาษาไทขาวกลุ่มได้จะมีความเหมือนภาษาไทดำมากกว่าภาษาไทกลุ่มเหนือ จะเห็นได้ว่าการจัดกลุ่มภาษานี้สอดคล้องกับการจัดกลุ่มชาติพันธุ์ดังได้กล่าวมาแล้ว แต่เดิมคนไทขาวที่เป็นชนชั้นสูงเท่านั้นจะมีโอกาสเรียนอ่านและเขียนภาษาของตน

อนึ่ง เนื่องจากภาษาตระกูลไทได้รับอิทธิพลจากภาษาจีนอย่างมาก ทำให้กลุ่มภาษาไทต่าง ๆ และภาษาถิ่นที่พูดกันในประเทศไทย พม่า ลาว จีนตอนใต้เป็นที่เข้าใจกันได้ไม่ยากนัก ส่วนใหญ่เป็นความแตกต่าง

▲ ครัวไฟบ้านไทขาว (ครัวหน้า)

ด้านเสียงวรรณยุกต์ และคำที่ยืมมาจากภาษาอื่น ชาวไทขาวกับไทกลุ่มอื่น ๆ จึงสื่อสารกันได้ไม่ยาก

2.4 การแต่งกาย

ผู้ชายไทขาวจะใส่เสื้อคลุมตัวใหญ่ และกางเกงทรงแคบ สีคราม ตัดผมสั้นแบบสมัยปัจจุบัน คนมีฐานะดีจะสวมเสื้อผ้าสีขาหรือสีทากี คนไทขาวแถบเมืองฟองโต (ไตขาวกลุ่มเหนือ) จะสวมหมวกทรงแหลมแบบจีนที่เรียกหมวกตุ้ยเลย คาดด้วยริบบิ้นสีชมพูหรือเขียว ขณะที่ไทขาวกลุ่มใต้จะไม่ได้

ผู้หญิงไทขาวจะสวมเสื้อคลุมยาวมาก ทำด้วยผ้าไหมหรือผ้ายี่ด้าในงานพิธี เป็นเสื้อไม่มีกระดุม แต่ตกแต่งด้วยแถบริบบิ้นตามยาวตั้งแต่คอจดเท้า

ที่แขนเสื้อและบนอกเสื้อ แถบริบบิ้นนี้ทอด้วยหลากสี เช่น เขียว ขาว น้ำเงิน แดง ส่วนเสื้อผ้าในโอกาสธรรมดาจะเป็นนุ่งผ้าแบบขึ้น สวมเสื้อขาวตัวสั้น ตกแต่งที่คอและอกด้วยแถบผ้าสีดำ ติดกระดุมเงิน เม็ดใหญ่มีลวดลายเป็นรูปผีเสื้อหรือแมงกะเบือ คอเสื้อของผู้หญิงไทขาวจะแหลมในขณะที่ผู้หญิงไทดำจะใส่เสื้อคอกลม และความแตกต่างของไทดำไทขาวจะอยู่ที่สีเสื้อของผู้หญิงนี้เอง กล่าวคือ ผู้หญิงไทขาวใส่เสื้อขาว ส่วนผู้หญิงไทดำใส่เสื้อสีครามเข้มเกือบดำ ผู้หญิงไทขาวไว้ผมยาวเกล้ามวยต่ำไว้ที่ท้ายทอย และจะโปกผมด้วยผ้าทอซึ่งมีลวดลายสวยงาม ซึ่งลายนั้น มักจะได้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว¹⁵ เช่นลายบอกเขียน (Bok Hien) เป็นดอกไม้สีม่วง กลิ่นไม่หอม ดอกจะบาน

ในเดือนสองหรือเดือนสาม ลายแบ่ม (bem) คือลายหีบ ใส่เสื้อผ้าที่ทำจากเครื่องจักสาน ลายเขากุดหลวง (กาแล) ลายเขากุดน้อย ผ้าโบราณมักนิยมลายนี้ ลายบอกเป็น (ดอกปั้น) (bok ben) มีลักษณะลายเป็นต้นไม้ใหญ่ ดอกเหมือนพระอาทิตย์ ใบเป็นสีเขียว คนไทขาวชอบลายนี้มาก ลายห่อเข้าหรือข้าว (ho khau) เป็นลายข้าวห่อด้วยใบตองรูปสี่เหลี่ยม ลายบอกก่อดอมขว้าหอม (Bok ko dom Khoa hom) คือลายดอกไม้กับกุญแจ และลายขึ้นซ่า (Xin xa) เป็นลายผ้าขึ้นของพวกเย้า

สีเสื้อผ้าของคนไตมิได้เลือกตามใจชอบ Prof. Ivanovski สันนิษฐานว่า สีเสื้อผ้าของคนกลุ่มใด ขึ้นกับ “เชื้อ” หรือเชื้อที่บรรพบุรุษเป็นผู้กำหนดให้

3. สถาบันสังคม

3.1 ครอบครัวและเครือญาติ¹⁶

โดยปกติชาวไทขาว จะนิยมตั้งถิ่นฐานอยู่ที่ราบลุ่มเชิงเขาและริมน้ำ ชุมชนจะมีขนาดใหญ่กว่าพวกไทดำและไท้ คือมีประมาณ 50 ครอบครัว การตั้งชุมชนใกล้น้ำเป็นเงื่อนไขสำคัญ เพราะชาวไทขาวทำนาดำและชอบเดินเรือ คาดว่าการเคลื่อนย้ายไปอยู่ในเขตที่พื้นที่สูงขึ้นไปเช่นเชิงเขาเป็นเพราะที่ราบลุ่มแม่น้ำเกิดการสึกกร่อนของชั้นดิน ชาวไทขาวจะปลูกบ้านทรงสี่เหลี่ยมใต้ถุนสูงตามสองฝั่งของลำน้ำ ลักษณะบ้านและหมู่บ้านคล้ายคลึงกับชาวไทดำ บ้านเป็นบ้านไม้ไผ่ หลังคามุงจาก มีบันไดขึ้นทั้งด้านหน้าและด้านหลัง ส่วนใหญ่ผู้หญิงจะขึ้นลงทางบันไดหลัง ซึ่งอยู่ใกล้บริเวณทำงานและพักผ่อน ผู้ชายจะขึ้นลงทางบันไดหน้า ด้านหน้าบ้านจะเป็นห้องโถงรับแขก ถัดไปเป็นห้องของสมาชิกผู้ชายของบ้าน หิ้งผีบรรพบุรุษตั้งอยู่ในห้องนี้ ผู้หญิงจะมีห้องอยู่อีกด้านหนึ่ง เพื่อทำงานบ้าน ตรงกลางเรือนจะมีเตาไฟตั้งอยู่ (ดูแผนผังบ้านประกอบ ใต้ถุนเรือนเป็นคอกวัว ควาย หมู และม้า) ครอบครัวไทขาวมีลักษณะเหมือนไทกลุ่มอื่น ๆ

กล่าวคือ มีหน่วยย่อยเป็นครอบครัวเดียว แต่ครอบครัวเดียวมากกว่าหนึ่งครอบครัว มักรวมอยู่ในบริเวณเดียวกัน หรือร่วมครัวเรือนเดียวกัน โดยครอบครัวที่รวมอยู่ด้วยมักเป็นครอบครัวของลูกที่แต่งงานแล้ว ในหนึ่งครอบครัวจะมีคนประมาณ 5-6 คน หรือมากถึง 10 คน แต่ในหนึ่งครอบครัวรวมอาจมีครอบครัวรวมกันได้ถึง 2-3 ครอบครัวเดียว มีคนประมาณ 50-60 คน อย่างที่เรียกกันว่าครอบครัวกิ่ง (stem family) พ่อจะมีอำนาจมากที่สุดในการครอบครัว แต่จะใช้อำนาจอย่างนุ่มนวลมากกว่าเผด็จการ มาสเปโร (Maspero 1929-30 : 239) ระบุว่าลูกชายอาจเลือกคู่สมรสได้โดยไม่จำเป็นต้องให้พ่อเห็นชอบ แต่ในบางเขตพ่อก็เป็นผู้ชักนำคู่ให้ลูกชาย โดยปกติผู้ชายที่แต่งงานกับผู้หญิงไทขาวจะต้องมาช่วยทำงานที่บ้านของฝ่ายหญิงระยะหนึ่ง Silvestre (1918 : 30) ระบุว่าต้องทำถึง 7-10 ปี แต่ Hickey (1956) กล่าวว่าที่เมืองสอกำหนดเพียง 3 ปี ประเพณีนี้เรียกว่า “เอ็ดเขย” หรือ “อยู่เขย” จำนวนเงินและสิ่งของที่เป็นสินสอดที่ฝ่ายชายจะนำมาให้ฝ่ายหญิงขึ้นกับการเจรจาของเจ้าแม่ ซึ่งเรียกกันว่าม้าพ่อ, ม้าสื่อ, พ่อสื่อ หรือแม่สื่อ (Mar po, ma su, me su, po su) ผู้ชายที่ร่ำรวยอาจเสนอเงินแทนการมาทำงานที่บ้านฝ่ายหญิง แต่ผู้ใหญ่ฝ่ายหญิงมักเรียกร้องให้ทำงานระยะหนึ่ง โดยเจ้าบ่าวอาจจ้างคนอื่นมาทำแทนตนเองก็ได้

ที่อยู่อาศัยของคู่สมรสใหม่อาจเป็นที่บ้านของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ถ้าเจ้าบ่าวร่ำรวย อาจนำเจ้าสาวไปบ้านของตนทันที แต่ส่วนใหญ่มักจะอยู่ที่บ้านเจ้าสาวระยะหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งปี เพื่อทำงานให้ครอบครัวเจ้าสาวเมื่อครบระยะดังกล่าวแล้ว ยังมีพิธีแต่งงานอย่างเป็นทางการและมีการเฉลิมฉลองทั้งที่บ้านเจ้าสาวและที่บ้านเจ้าบ่าว หลังจากนั้น เมื่อเจ้าบ่าวพาเจ้าสาวกลับบ้าน

ในอดีตผู้ชายไทขาวที่มีฐานะดีอาจมีเมียได้หลายคน บางแห่งมีถึง 5 คน ปัจจุบันไม่ค่อยมีการแต่งงาน

▲ บ้านไทขาว มีตัวหนังสือไทขาวเขียนไว้ที่ชื่อ

มากกว่า 2 ขึ้นไป การมีภรรยาคนต่อ ๆ ไปจะต้องได้รับความเห็นชอบจากภรรยาคนแรก และฝ่ายชายไม่ได้ไปทำงานให้ครอบครัวของภรรยาคนต่อไปอีก เพียงแต่ซื้อตัวภรรยาเหล่านั้นมา ความขัดแย้งระหว่างภรรยาหลวงกับภรณยาน้อยเกิดขึ้นบ่อยครั้ง การสืบทอดมรดกจะสืบทอดทางลูกชายคนโตของภรรยาหลวง เมื่อพ่อตายลูกชายคนโตจะดูแลครอบครัวสืบทอดไป ได้ครอบครองบ้านของพ่อ และได้รับส่วนแบ่งมรดกมากกว่าลูกคนอื่น ๆ ซึ่งก็มีสิทธิได้รับมรดกด้วย ถ้าครอบครัวใดไม่มีลูกชายจะต้องรับบุตรบุญธรรมเพศชายหรือซื้อเด็กชายมาเลี้ยง เพื่อสืบทอดและสืบรพบุรุษ ถ้าฝ่ายหญิงมีฐานะสามีจะทิ้งได้โดยพาพ่อแม่ของตนไปพบพ่อแม่ของฝ่ายหญิงและหัวหน้าหมู่บ้านเพื่อประกาศ

การหย่าร้างกันต่อสาธารณะ

การนับญาติของชาวไทขาวเป็นระบบนับสายข้างพ่อ (patrilineal) อย่างน้อยก็เฉพาะในกลุ่มครอบครัวของผู้นำ สายสกุลใหญ่ ๆ ที่ชาวไทขาวสืบทอดกันมา จะเหมือนกับสายสกุลของไทดำ เพราะนิยมแต่งงานนอกกลุ่มของตน (exogamous) สายสกุลดังกล่าวซึ่งเรียกว่าสิง (Sing) ได้แก่สิงลอ (Lo) สิงคำ (Cam) สิงเดียว (Deo) ซึ่งเป็นสกุลของผู้นำหรือเจ้านาย ส่วนสิงวี (Vi) สิงกวาง (Khoang) หรือสิงเหลื่อง (Luong) เป็นสกุลหม่อมเมืองจนมีคำพังเพยกล่าวว่า “เหลื่องเป็นหม่อ” “ล่อเป็นท้าว” ส่วนสิงกา (Ka) สิงลู (Lu) และสิงนอน (Non) เป็นสกุลของสามัญชนหรือไพร่ แต่ชาวไทขาวจำนวนมากได้ใช้ชื่อแบบเวียดนามในปัจจุบัน จึงยาก

แก่การระบายสายตระกูล คงเหลือเพียงบางสิ่งที่ยังสืบสายตระกูลอยู่ เช่น คำ, ลอคำ, เดียว และบางสายตระกูลก็มีการเคารพสัตว์บางอย่าง เช่น สิ่งล่อคำจะไม่ฆ่า สิ่งเหลือจะนับถือเสีย (Robert, 1941 : 39) ถึงแม้จะเป็นการสืบสกุลทางชาย แต่หญิงสามารถถือผีบรรพบุรุษของตนได้โดยตั้งหิ้งผีบรรพบุรุษของตนไว้นอกบ้าน

3.2 กิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ชาวไทยชาวส่วนใหญ่ทำนาคำ และปลูกพืชไร่อื่น ๆ เช่นเดียวกับคนไทยกลุ่มอื่น ๆ นอกจากนั้นยังปลูกฝิ่นด้วย เทคโนโลยีในการเพาะปลูกพืชก็เหมือนกับคนไทยอื่น ๆ ได้แก่ การทำฝายทดน้ำเข้าสู่ท้องนา มีชาวไทยในที่สูงบางกลุ่มทำไร่เลื่อนลอย การทำการเกษตรเป็นกิจกรรมร่วมของครอบครัว ฝ่ายชายจะเตรียมที่นาหรือไร่ และผู้หญิงเป็นคนปักดำหรือเพาะ ชายหญิงจะร่วมกันในการเก็บเกี่ยวและนวดข้าว อาชีพอื่น ๆ คือการล่าสัตว์และหาปลา ตลอดจนการทอผ้า และการต่อเรือ การเลี้ยงสัตว์ และการค้าขายเล็ก ๆ น้อย ๆ กับคนกลุ่มอื่น

การเพาะปลูก เมื่อพ้นหน้าทำนา ชาวไทยจะปลูกพืชผักผลไม้ หรือพืชไร่ เช่น ข้าวโพด หนาก ชาวไทยเริ่มปลูกอ้อยตั้งแต่ปี 1954 เมื่อชาวเวียดนามเริ่มนำมาปลูกในเขตไทย แต่เดิมชาวไทยจะทำนาปีละครั้ง ปัจจุบันทำนาได้ปีละ 2 ครั้ง โดยใช้แรงงานของทั้งครอบครัว อุปกรณ์ที่ใช้คือ จอบ คราด ไถ และควายเพื่อไถนา รัฐบาลเวียดนามพยายามสนับสนุนให้ชาวไทยทำนาปีละสองครั้งเพื่อเพิ่มผลผลิต ซึ่งทำให้บริเวณเขตปกครองตนเองไทบัก สามารถผลิตข้าวเลี้ยงบริเวณอื่น ๆ ในเวียดนามตอนเหนือได้

การหาปลา การล่าสัตว์ และการเลี้ยงสัตว์ การล่าสัตว์มักเป็นงานของชาวไทยที่มีฐานะดีและมีอาวุธปืน ส่วนชาวไทยโดยทั่วไปล้วนแต่จับปลาและล่องเรือเก่ง อุปกรณ์จับปลามีหลายชนิด สัตว์เลี้ยง

ได้แก่ ควาย วัว ม้า ไก่ เป็ด หมู และสุนัข ชาวไทยมักซื้อม้าจากชาวมังหรือเย้า เพื่อใช้ขนส่งสิ่งของ หมู และไก่ใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ในงานพิธีด้วย ทุกครอบครัวจะเลี้ยงสุนัขเพื่อเฝ้าบ้าน ชาวไทยจะดูแลควายอย่างดีจนมีคำพังเพยว่าเป็นควายของคนไทดีกว่าเป็นควายของคนเวียดนาม เพราะคนเวียดนามจะบังคับให้ควายทำงานโดยไม่มีการหยุดพัก

งานฝีมือ งานฝีมือที่ต้องใช้ทักษะที่ชาวไทยทำได้ดี ได้แก่ การต่อเรือ (บากลัดันของไม้ใหญ่เป็นเรือเหมือนเรือแคนูของอินเดียนแดง) การทำแหวน ตกปลา การทำเครื่องเงิน การสานตะกร้า การต้มเหล้า การปลูกฝิ่น และการทอผ้าและย้อมผ้าฝ้ายซึ่งซื้อมาจากชาวเย้า ชาวไทยเรียกการทอผ้าว่าตำหูก เช่นเดียวกับคนไทยในภาคเหนือและภาคอีสาน เสียงทอผ้าจะได้ยินอยู่ทั่วไปในแต่ละบ้าน งานที่แสดงฝีมือของชาวไทยอีกชนิดหนึ่ง คือเครื่องเงิน ชาวไทยจะสลักเงินทำเป็นกระดุมและเครื่องประดับต่าง ๆ

การค้าขาย ตลาดของชาวไทยเป็นตลาดขนาดเล็กในท้องถิ่น โดยค้ากับกองคาราวานของพ่อค้าชาวจีนหรือเวียดนาม บางครั้งก็มีการขนส่งสินค้าทางเรือตามลำน้ำดำ การค้าส่วนหนึ่งเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้า (barter) ในชีวิตประจำวัน เช่น ผักผลไม้ เครื่องใช้ในบ้าน และฝิ่น รัฐบาลเวียดนามได้สนับสนุนให้มีการค้ามากขึ้นในเขตไทย จึงทำให้ระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าถูกแทนที่ด้วยเศรษฐกิจแบบเงินตรา มีร้านค้าของรัฐบาลตั้งอยู่ในเมืองใหญ่ ๆ เช่น ไลโจว และมีร้านค้าเคลื่อนที่เข้าไปตามหมู่บ้านที่ห่างไกล นอกจากนั้นรัฐบาลยังสนับสนุนให้มีการทำเหมืองแร่ (ถ่านหิน, ทองแดง และเหล็ก) และป่าไม้ในเขตนี้ด้วย

3.3 การปกครอง

ข้อมูลในส่วนที่ว่าด้วยการจัดการทรัพยากรได้แสดงให้เห็นลักษณะการปกครองบางส่วนของชุมชนไทลื้อแล้ว ในหัวข้อนี้จะกล่าวขยายความโดยละเอียด

การปกครองของชาวไทโบราณแบ่งแยกได้เพียง 2 ระดับ คือ บ้านซึ่งมีพ่อบ้านเป็นผู้ดูแล และเมือง โดยมีพ่อเมืองเป็นผู้ดูแล ผู้ที่จะได้รับเลือกเป็นพ่อบ้านมาจากสกุลหรือสิง หรือคัมที่ เป็นเจ้า โดยคนแก่ที่เป็นเจ้าจะถูกเลือกเป็นพ่อบ้าน ยังไม่มีตัวหรือเพียปรากฏ จนกระทั่งไทดำเข้าสู่เวียดนาม จึงมีตัวมีเพียเกิดขึ้น ต่อมาจึงมีแนวคิด “เชียง” เข้ามาทุกเมืองจึงมีเชียงมาที่หลัง

ชุมชนไทขาวเป็นชุมชนที่ปกครองโดยระบบศักดินา อาศัยแนวทางในการจัดระเบียบทางสังคมเกี่ยวกับการแบ่งปันทรัพยากรที่นา แรงงานและผลผลิตเป็นเกณฑ์ ในการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล และการจัดช่วงชั้นทางสังคม ดังจะเห็นได้จากคำพังเพยของชนไทขาวเกี่ยวกับการปกครองที่บ่งบอกถึงช่วงชั้นทางสังคม ได้แก่

- ถ้ากลัวช้างให้ไปซ่อนใต้งา (ช้าง) ถ้ากลัวหิน ให้ไปอยู่ใต้ภูเขาใหญ่

หมายความว่า คนเราต้องรู้จักอยู่ใต้การคุ้มครองของผู้มีอำนาจ

- ปดิกัก้าวเยียวยาวกินาง

หมายความว่า ถึงไม่ได้แต่ก็เป็นนาย ถึงหย่อนยานก็เป็นผู้หญิง

- ผู้หลวงขามข้อย ผู้น้อยขามกิน

หมายความว่า คนใหญ่คนโตอยากได้ป่าว คนยากจนอยากได้ของกิน

- ท้าวแสนตา พญาแสนอี

หมายความว่า เจ้านายมีตาถึงหมื่นตา กษัตริย์มีความคิดถึงหมื่นความคิด

จากรายละเอียดในตารางการจัดช่วงชั้นทางสังคมของไทขาว จะเห็นได้ว่าชาวไทขาวจัดระเบียบการปกครองจากหน่วยล่างสุดขึ้นมาคือครัวเรือนรวมตัวกันเป็นบ้าน หลายบ้านรวมตัวกันเป็นเมือง และหลายเมืองรวมตัวกันเป็นเมืองหลวง ซึ่งเป็นการปกครองระดับสูงสุด และเป็นการปกครองไทหลาย ๆ ชชาติพันธุ์ ไม่ใช่

เฉพาะไทขาว สำหรับไทขาวตำแหน่งปกครองสูงสุดจึงอยู่ที่ระดับเมืองเท่านั้น

ศาสตราจารย์คำจอง (Cam Trong) ได้อธิบายความหมายของหน่วยการปกครองไว้ดังนี้¹⁸

“บ้าน หมายถึง หมู่บ้านซึ่งจะต้องมีทุ่งนาอยู่ในหมู่บ้านด้วย บ้านที่ไม่มีนาก็ไม่ใช่บ้าน หมู่บ้านของไทอยู่ติดเชิงเขา คนไทนิยมนอนหัวศีรษะไปทางภูเขา ปลายเท้าชี้ไปทางแม่น้ำ (ดังคำกล่าวที่ว่า-ผู้วิจัย) “หัวมุ่งดิน ตีนมุ่งน้ำ”

เมือง หมายถึง บ้านที่มีเจ้าเมืองเป็นผู้ปกครอง (และมีบ้านอื่น ๆ อยู่ใต้การปกครองด้วย-ผู้วิจัย เช่น เมืองไล เมืองหม่วย

เวียง หมายถึง บริเวณที่มีกำแพงล้อมรอบกลองเมือง (ศูนย์กลางเมือง) ลักษณะของเวียงมักเป็นคันดินพูนขึ้นสูง เวียงมีสามชั้น ชั้นในสุดเรียกว่าเวียงกลวง ชั้นกลางเรียกว่าเวียงต่อ ชั้นนอกเรียกว่าเวียงนอก โดยปกติจะเลือกทำเลที่มีภูเขาและใช้ภูเขาเป็นกำแพงธรรมชาติ เช่น เวียงสามหมื่น เวียงโกล่า

เชียง หมายถึงบริเวณดงไม้ใหญ่ที่อยู่กลางเวียง ถือว่าเป็นที่อยู่ของผีบ้านผีเมือง”

จะเห็นได้ว่าเป็นบ้านและเมืองคือคำสำคัญสำหรับลักษณะการปกครองของชาวไทขาว Condominas¹⁷ ได้ระบุไว้ว่าเมืองเป็นคำที่เรียกหน่วยการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ไททุกกลุ่ม และกลุ่มชาติพันธุ์เมือง (Muong) ซึ่งอาศัยอยู่ทางตอนเหนือของเวียดนามและพม่าในภาษากลุ่มภาษาเวียดนาม-เมือง (Viet-Muong) ด้วย และเขายังได้ให้ความหมายของคำว่าเมืองไว้ว่าเป็น “อาณาบริเวณซึ่งอาจเป็นชุมชนศูนย์กลางหรือบริเวณล้อมรอบซึ่งอยู่ใต้การปกครองของชุมชนที่เป็นศูนย์กลาง” กล่าวคือเมืองอาจหมายถึงบ้านที่มีฐานะสูงกว่าบ้านอื่น และเป็นพื้นที่ที่เจ้าเมืองผู้มีอำนาจเหนือบ้านอื่น ๆ อาศัยอยู่ ตั้งเวียงอยู่ แต่เมืองก็อาจหมายถึงบ้านทั้งหมดที่รวมอยู่ใต้อำนาจการปกครองเดียวกันก็ได้ ลักษณะเด่นของ

เมืองคือ ที่ดินทั้งหมดในเมืองเป็นของส่วนกลาง เจ้าเมืองมีสิทธิปกครองเมืองและที่ดินแต่ไม่มีสิทธิรับที่ดินไปจากชาวเมือง การตัดสินใจของเจ้าเมืองขึ้นอยู่กับความเห็นของส่วนรวม¹⁸ สำหรับชาวไทขาว เมืองไทขาวที่อยู่ในแคว้นสิบสองเจ้าไท มี 4 เมือง ได้แก่ เมืองไล (ไลโจว), เมืองสาง เมืองม้วยและเมืองเด็ก

การปกครองเป็นเมืองยังมีการจำแนกระดับเมืองย่อยลงไปอีกตามฮี้ตปลูกท้าวแปลงกวาน ซึ่งได้แก่ จาริตการปกครองบ้านเมืองได้แบ่งเมืองออกเป็นระดับต่าง ๆ ดังนี้

เมืองล่ง/เมืองโหล่ว/แควน มีขนาด 2-3 หมู่บ้าน ตำแหน่งของประมุขคือ ท้าว, ท้าวส่ง

เมืองเพีย มีขนาด 2-3 เมืองล่ง ตำแหน่งของประมุขคือ เพีย, เพียเมือง

เจ้าเมือง จูเมือง มีขนาด 5 เมืองเพีย ตำแหน่งของประมุขคือ เจ้าเมือง อาญา

เมืองหลวง มีขนาดแดนไททั้งหมด ตำแหน่งของประมุขคือ เจ้าฟ้า

ผู้ปกครองเมืองทุกระดับถือว่าสืบสกุลมาจากท้าว กล่าวคือเป็นเจ้านายซึ่งสืบเชื้อสายมาจากขุนบรม และแกนหลวง

ในแต่ละเมืองเพียจะมีผู้อาวุโสประกอบกันเป็นคณะผู้บริหาร เรียกว่าท้าวแก่ฮางเมืองหรือฮางท้าวแก่ คณะผู้บริหารนี้แบ่งออกเป็นสองฝ่ายใหญ่ ฝ่ายหนึ่งมีหัวหน้าเรียกว่าองหมอ มีหน้าที่ปฏิบัติเกี่ยวกับจาริตและพิธีกรรมต่าง ๆ อีกฝ่ายหนึ่งแบ่งย่อยเป็น 4 แผนก มีหัวหน้าเรียกว่าองปัน องป่อง องหอหลวง และองป่องกลางมีหน้าที่ดูแลงานบ้านเมือง จะเห็นได้ว่าการปกครองของอาณาจักรอยุธยาที่มีโครงสร้างคล้ายคลึงกับการปกครองนี้ กล่าวคือ มีสมุหนกลาโหม และสมุหนายก และมีจุสดมภ์สี่สังกัดอยู่ภายใต้สมุหนายก ผู้ที่จะอยู่ในคณะของเจ้าแก่ฮางเมืองเป็นผู้ที่ไม่ได้สืบสกุลท้าว แต่เป็นไพร่ สกุลท้าวจะไม่มีสิทธิ์เป็นเจ้าแก่ฮางเมืองที่ประชุมของเจ้าแก่ฮางเมืองมีสิทธิพิจารณาเลือกลูก

ของท้าวคนใดขึ้นเป็นเจ้าฟ้าด้วย การบริหารในลักษณะนี้จึงเป็นการคานดุลย์อำนาจระหว่างชนชั้นปกครอง (สกุลท้าว) กับชนชั้นผู้ถูกปกครอง (สกุลไพร่)

เมืองไลซึ่งเป็นเมืองศูนย์กลางของพวกไทขาวมีความเป็นมาที่น่าสนใจตามตำนานกล่าวว่าขุนลอเจ้าเมืองไลเป็นลูกขุนบรม ในพงศาวดารล้านช้างขุนบรมมีลูกเจ็ดคน ขุนลอเป็นลูกคนที่ขุนบรมให้ไปสร้างบ้านแปงเมืองที่เมืองซัว หรือขวา ซึ่งก็คือเมืองหลวงพระบาง ฉะนั้นเมืองหลวงพระบางกับเมืองไลก็มีความเกี่ยวพันกันอยู่มาก เพราะขุนลอเป็นเจ้าเมืองไลด้วย อาจเป็นไปได้ว่าขุนลอครองเมืองไลก่อน และเมื่อมีอำนาจมากขึ้นก็เขยิบอำนาจจากการเป็นเจ้าเมืองขึ้นไปเป็นเจ้าฟ้าปกครองเมืองหลาย ๆ เมือง โดยมีศูนย์กลางอยู่ที่เมืองหลวง อันได้แก่ เมืองหลวงพระบาง เมืองไลได้ชื่อว่าเป็นเมืองสามฝ่ายฟ้า หรือ เมืองสามส่วย เพราะต้องส่งส่วยให้อาณาจักรที่ใหญ่กว่าถึงสามแห่ง ได้แก่ จีน เวียดนาม และหลวงพระบาง จำนวนส่วยที่ส่งให้เมืองจีนมากที่สุด เป็นเงินประมาณ 10 ชั่ง ส่วนที่ส่งให้เวียดนามและหลวงพระบางเป็นเงินประมาณ 3-5 ชั่ง พวกไทลื้อเคยยกทัพมาตีเมืองไลได้ ทำให้วัฒนธรรมไทลื้อกับไทขาวผสมผสานกันนอกเหนือไปจากวัฒนธรรมของพวกเขา

บ้าน

ดังได้กล่าวแล้วว่า บ้านเป็นหน่วยการปกครองระดับย่อย องค์ประกอบสำคัญของบ้านคือนา บ้านกับนาคือผลผลิตของการจัดการทรัพยากรที่ดินและน้ำของชาวไท โดยปกติชาวไทขาวจะตั้งถิ่นฐานอยู่ที่เชิงเขาติดกับแหล่งน้ำที่เป็นลำธาร ทำนาตำบลที่ราบเชิงเขาและลุ่มน้ำ โดยกักน้ำที่ไหลจากภูเขาสู่ที่ต่ำโดยใช้ระบบเหมืองฝายเข้าช่วยแล้วท่อน้ำเข้าสู่ที่นา ซึ่งได้ปรับระดับความสูงและความลาดเอียงให้เหมาะสมไว้แล้ว ลำน้ำที่คนไทชุดแยกจากลำน้ำธรรมชาติจะไหลผ่านที่นาขนาดใหญ่ระดับที่น้ำจะพอเพียงไปเลี้ยงต้นข้าว

ในการจัดระบบเมืองฝ่ายนี้จะเกิดการกระจุกตัวของชาวนาที่อาศัยลำน้ำเดียวกัน จึงเกิดเป็นชุมชนที่เรียกว่าบ้าน ดังรายละเอียดในภาพที่ 1

จะเห็นได้ว่า บ้านคือชุมชนในชนบท ซึ่งประกอบด้วย

ครัวเรือนจำนวนหนึ่งที่ทำนาอยู่ใกล้เคียงกัน คนเหล่านี้มักเกี่ยวข้องกันเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน บ้านหลายบ้านรวมกันเข้าจึงเป็นเมือง

ภูเขา

หมู่บ้าน V	ลำเหมือง	หมู่บ้าน III ศูนย์กลางบ้าน (เมือง)	ลำเหมือง	หมู่บ้าน I
------------	----------	---------------------------------------	----------	------------

ลำน้ำธรรมชาติ

	ลำเหมือง	หมู่บ้าน IV	ลำเหมือง	หมู่บ้าน II
--	----------	-------------	----------	-------------

ภูเขา

ภาพที่ 1 ลักษณะการตั้งชุมชนตามระบบเมืองฝ่าย

ความสัมพันธ์ของบ้านกับเมือง บ้านที่รวมตัวกันตั้งแต่ 2-6 บ้านเป็นเมืองระดับต่าง ๆ ย่อมจะต้องเกี่ยวข้องกับเมืองที่ตนขึ้นอยู่ ท้าวบ้านเป็นผู้อยู่ได้ปกครองของเจ้าเมือง เจ้าเมืองจะเป็นผู้กำหนดว่าบ้านต่าง ๆ จะต้องส่งส่วยอะไรมาให้เมือง และจะต้องส่งแรงงานเกณฑ์ของไพร่มาช่วยงานอะไรบ้างของเมืองเป็นจำนวนเท่าใด จากตัวอย่างของเมืองลาที่ประเทศจีน เจ้าเมืองลาได้กำหนดให้บ้านต่าง ๆ ทำหน้าที่ต่อไปนี้¹⁹

บ้านห้วยยาง	เผ่าสุสานและส่งส่วยผลไม้
บ้านห้วยนา	ส่งส่วยน้ำส้ม
บ้านลิน	ส่งส่วยหญ้าม้า
บ้านพูเออ	ตัดฟืนและด้ายหญ้า

ฯลฯ

ส่วนใหญ่แล้ว นอกจากการส่งส่วยและแรงงานเกณฑ์ให้เข้าเมืองแล้ว บ้านค่อนข้างจะมีอิสระของตนเองในการปกครองและการตัดสินใจต่าง ๆ

การจัดช่วงชั้นทางสังคม

ชาวไทขาวแบ่งได้เป็น 2 ช่วงชั้นใหญ่ ๆ ได้แก่ ท้าวและไพร่ ผู้ครองเมืองและบ้านเป็นสกุลท้าว พวกชาวนาเป็นไพร่ นอกจากนั้นยังมีพวกทาสติดที่ดิน (serf) ที่สังกัดท้าวอีกด้วย (ดูรายละเอียดในตารางที่ 1) เรียกว่า ข้าหรือคนเหือน คนเหล่านี้กลายเป็นข้าเพราะเหตุผลต่าง ๆ ดังได้กล่าวมาแล้ว

3.4 ศาสนาและความเชื่อ²⁰

ชาวไทยชนับถือผี เป็นกลุ่มคนไทยที่ได้รับอิทธิพลของพุทธศาสนาฝ่ายนิกายมหายานและเถรวาท ทั้งที่ชาวเวียดนามและชาวจีนซึ่งใกล้ชิดกับชาวไทยชนับถือศาสนาพุทธนิกายมหายาน และชาวลาวกับชาวไทยลื้อซึ่งใกล้ชิดกับไทยวชนกัน นับถือนิกายเถรวาท เหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะชาวไทยไทดำ และไทแดง ตั้งถิ่นฐานอยู่ในที่ห่างไกล การติดต่อกับคนกลุ่มอื่น ๆ จึงมีน้อย องค์ประกอบของความเชื่อ ได้แก่ ผี ผีเสื้อ ผีบ้าน ผีเมือง การบูชาบรรพบุรุษ (และความเชื่อบางส่วนของพุทธศาสนา) มีการนับถือขงจื้อน้อย นอกจากนั้นศาสนาพุทธยังแพร่หลายอยู่ในหมู่ชาวเวียดนามที่มีการศึกษาและเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น หลังการปลดปล่อยคนไทยยังนับถือถนอยู่ ไม่เลิกเหมือนคนเวียดนาม

ผีของชาวไทยเป็นผีที่เกี่ยวข้องกับการจัดระเบียบการปกครอง นั่นคือ ประกอบไปด้วย ผีถน (ถนหลวง) ผีเสื้อ (ผีเสื้อ) ผีเมือง ผีบ้าน ผู้ปกครองชาวไทยจะถือว่าตนสืบเชื้อสายมาจากถนหลวง จึงเป็นผู้นำทั้งทางการเมืองและศาสนา ชาวไทยเชื่อในเรื่องชาตินี้ชาติหน้า จึงระมัดระวังในการกระทำความดีและความชั่ว ซึ่งคล้ายคลึงกับเรื่องกรรม ผีอื่น ๆ ของชาวไทยมีอีกประมาณ 37 ชื่อ เป็นผีที่อาศัยอยู่ตามที่หรือสิ่งต่าง ๆ และจะเข้าสู่ร่างกายมนุษย์ในบางโอกาส ทำให้เจ็บป่วยและตาย เช่น ผีปาย (ผีตายทั้งกลม) ผีหลวง และผีท้าว (ผีเจ้านาย) ผีตายดิน (ผีตายโหง) ผีดัม (ผีบรรพบุรุษ) ผีฟ่ง (ผู้หญิงสาวสวยแปลงตัวไปดูดเลือด) ผีกอไม้หลวง (เทพารักษ์) ฯลฯ นอกจากนั้นยังมีผีประจำหมู่บ้าน หรือดงเสือของหมู่บ้านเป็นดงไม้ใหญ่ ผีเรือน ซึ่งเรียกว่า *Thancong* สร้างเป็นเรือนเล็ก ๆ อยู่หน้าบ้าน นอกจากนั้นหน้าหมู่บ้านยังมีเที่ยงสอ (*Thiang so*) สร้างไว้ให้ผีไม่มีญาติหรือไม่มีคนเช่นอยู่ ผีที่คอยดูแลผลผลิต (คล้าย ๆ แม่โพสพ) คนจะต้องเซ่นไหว้บูชาผีจึงจะสงบสุข

มีคำกล่าวว่า “ฮึดคงเฮือน ฮ้านกวันเสา” กวันคือห้องที่ผีเรือนอยู่ ซึ่งถ้าทำถูกเฮือนฮ้านกวันเสาครอบครัวจะมีความสุข ถือว่าเป็นคนมีบุญ

พุทธ

ในบางชุมชนชาวไทย จะมีเจดีย์หรือสถูปของพุทธศาสนา ซึ่งเป็นอิทธิพลจากเวียดนามและจีน สถูปเจดีย์เหล่านี้เป็นที่สิงสถิตย์ของเทพเจ้าแห่งสงครามของจีน ซึ่งชาวไทยเรียกว่า ตาซิน (Ta Sin) บุตรของเทพเจ้าแห่งสงคราม ชื่อ กวนผิน (Quan Pin) และนักรบผู้ยิ่งใหญ่ชื่อ เซียวซาน (Siou Xan) เจ้าแม่กวนอิมก็เป็นที่เคารพบูชาเช่นกัน ที่เมืองฟองไท เราจะพบศาลของเทพเจ้าเหล่านี้

หมอผู้ประกอบพิธีกรรม

แต่ละบ้านชาวไทย จะมีผู้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาเรียกว่า ปูหมอ หรือหมอเมือง ซึ่งสืบตำแหน่งโดยสายโลหิต หมอเมืองมีหน้าที่เซ่นเมืองให้เจริญ เช่นหลักเมืองฆ่าควายดำ เช่นน้ำฆ่าควายขาว หมอผีทำพิธีเกี่ยวกับคนตาย แม่มด (ผู้หญิง) ทำพิธีเรียกขวัญ เช่นขวัญ ฯลฯ

การบูชาบรรพบุรุษ

ชาวไทยบูชาบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วในลักษณะที่ก้ำกึ่งระหว่างความเชื่อและพิธีกรรมในลัทธิขงจื้อเกี่ยวกับบรรพบุรุษ และความเชื่อของคนไทเรื่องผีบรรพบุรุษ ในส่วนที่เหมือนลัทธิบูชาบรรพบุรุษของจีน คือความเชื่อว่าการบูชาบรรพบุรุษเป็นผู้กำหนดโชคชะตาของลูกหลาน ลูกหลานจะต้องเคารพเซ่นไหว้ (ในโอกาสสำคัญ ๆ ของครอบครัว) เพื่อให้เกิดสิริมงคล พร้อมกันนั้นชาวไทยก็ถือว่าบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้วเป็นผีที่ยังอยู่กับลูกหลานเหมือนผีเรือนของคนไทย จะต้องเคารพยำเกรงและปฏิบัติต่อผีให้ถูกต้อง หิ้งบูชาผียู่ในบ้าน ประกอบด้วย เครื่องเซ่นไหว้ ได้แก่ เหล้า กระดาษปักรูป กระดาษแดงติดแปะกับฝาผนัง เขียนชื่อบรรพบุรุษที่ตายไปแล้วสามชั่วอายุคน (คล้ายป้ายเก๊นของจีน) ฝ่ายชายจะเป็นผู้ทำพิธีกราบไหว้ผีบรรพบุรุษ

ตารางที่ 1 การจัดช่วงชั้นทางสังคมในระบบศักดินาของไทย

ช่วงชั้นทางสังคม และตำแหน่ง		หน้าที่	สิทธิ	จำนวนคนในช่วงชั้น (โดยประมาณ)
เจ้า (Chau)	ปู่เจ้า อาญา เพี้ย อาญาปู่	- การปกครอง - กำหนดการจัดสรรที่ดินในเมืองให้ตนเองและให้ไพร่ทั้งหลาย - ป้องกันเมือง	- ถือครองที่ดินที่ดีที่สุดในเมือง - เกณฑ์แรงงานจากไพร่มาของตน - ขายหรือยกบ้านให้ผู้อื่นได้ - เรียก ร้อง ส่วย จากบ้านต่าง ๆ	4-8 คนตามจำนวนเมือง (สิบสองเจ้าไท) และเครือญาติของเจ้า แต่ในจำนวนนี้เป็นเมืองไทขาว 4 เมือง เมืองไทดำ 8 เมือง
ตำรวจ (Tao)	ตำรวจบ้าน ความบ้าน	- ปกครองบ้าน - กำหนดการจัดสรรที่ดินในบ้านให้ตนเองและให้ไพร่ - กำหนดการปันน้ำเพื่อการทำนา - ป้องกันบ้าน - ส่งส่วยให้เจ้าเมือง	- ถือครองที่ดินที่ดีที่สุดในบ้าน - เกณฑ์แรงงานจากไพร่มาทำนาของตน - รวมตัวกับไพร่ย้ายบ้านได้ถ้าไม่พอใจเจ้าเมือง - เรียก ร้อง ส่วย จากไพร่ต่างค่าเช่าที่ดิน	- 180 คน (เมืองเพี้ย/พญา แห่งหนึ่งประกอบด้วย 45 บ้าน ถ้ามีไทขาว 4 เมือง คำนวณคร่าว ๆ ว่า $45 \times 4 = 180$ บ้าน)
ไป (Pay)		- ทำนาของตนเอง - ทำนาให้เจ้าหรือท้าว - ส่งส่วยเป็นผลผลิตให้เจ้าหรือท้าว - ดูแลระบบเหมืองฝาย, ทำถนน หรืองานอื่นที่เป็นของส่วนรวมตามคำสั่งของเจ้า	- ไม่ต้องเสียส่วยหรือถูกเกณฑ์แรงงานให้เจ้าหรือท้าวถ้าทำนาในที่บุกเบิกเอง	$\frac{2}{3}$ ของประชากรทั้งหมด
ญ็อก, ญก (Nhoc) คนเหื่อน/ฮ้อย (Conhuon) / (Khoi) ปู้ (ไม่ใช่ไท) (Pua)		- เป็นแรงงานเกณฑ์ทำนา - ทำงานบ้าน - ทำงานอื่น ๆ ตามที่ท้าวกำหนด	- ไม่มีสิทธิถือครองที่ดิน	$\frac{7}{100}$ ของประชากรทั้งหมด

แหล่งข้อมูลปรับจากเอกสาร 2 ชิ้น คือ 1. Dang Nghiem Van 1972
2. Condominas 1990

ในบ้าน ผืนนั้นเป็นบรรพบุรุษของฝ่ายชาย สำหรับผู้หญิง ไทขาวที่แต่งงานจะนำผีบรรพบุรุษของตนมาด้วย โดยการตั้งศาลผีเล็ก ๆ ข้างหรือหลังบ้าน แล้วเคารพ กราบไหว้ผีของตน ผีบรรพบุรุษของฝ่ายหญิงที่นำมาด้วย นี้จะกราบไหว้กันเพียงหนึ่งชั่วอายุคน ห้ามมากกว่านั้น

พิธีบูชาหลักเมือง

การบูชาหลักเมืองกระทำในระดับเมือง เป็นการ บูชาผีที่สถิตย์อยู่ในดินของเมืองที่เรียกว่าผีเมือง

พิธีศพ

ชาวไทขาวจะฝังศพคนตายโดยก่อนฝังจะอาบน้ำศพ ด้วยน้ำที่คั้นจากใบไม้กลิ่นฉุน ได้แก่ ใบมะกรูด แล้วแต่งตัวด้วยเสื้อผ้าชุดใหม่ เอาเงินใส่ปาก เอาผ้า ห่อศพจึงนำลงโลงและตั้งไว้ที่บ้าน 9 วัน 9 คืน สวด โดยหมอลำทั้งกลางวันกลางคืน ปัจจุบันสวดเพียง 3 วัน 3 คืน ระหว่างนั้นจะเลี้ยงเพื่อนบ้านที่มาช่วยงาน บริเวณที่ฝังจะทำหลังคาคลุมไว้ และดูแลให้เป็น ระเบียบไม่รกรุงรัง แต่ในบางแห่งก็จะทิ้งหลุมศพไว้ หลังจากเสร็จพิธีแล้ว หากว่าเป็นสิ่งเจ้านายจะเผาไม่ฝัง แต่ไม่มีข้อกำหนดตายตัว บางสิ่งก็อาจไม่เผา ขณะที่ ศพของไทดำจะเผา แล้วจึงนำไปฝังเช่นเดียวกับศพขมุ Roux ได้เล่าเรื่องตลกไว้ว่า ชาวไทดำมีความแค้นที่ ชาวไทขาวมีอำนาจเหนือตนเองในสมัยที่ เดียว วัน จี ได้เป็นประมุขของคนไททั้งหมด จึงแค้นเคืองโดยการ หลอกคนไทขาวให้ทำพิธีแต่งงานของตนเหมือนกับ พิธีศพของชาวไทดำเพื่อชีวิตแต่งงานจะได้ล้มเหลว²¹

4. ความสำคัญของกลุ่มชาติพันธุ์ ไทขาวต่อชุมชนไท-ไทย : ศักยภาพในการจัดการทรัพยากร ที่ดิน

เนื่องจากที่ดินเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ในการ

ทำนาและไร่ของชาวไทขาว จึงจำเป็นจะต้องกล่าวถึง รายละเอียดในเรื่องนี้

เกณฑ์ในการถือครองที่ดินของชาวไทขาว ยึดถือว่า ผู้ใดเป็นผู้บุกเบิกถากถางที่นาจะเป็นเจ้าของที่นาผืนนั้น โดยชาวบ้านจะให้นายบ้านเป็นผู้จัดสรรที่นานั้นให้แก่ สมาชิกในชุมชนเข้าถือครองเพื่อทำการผลิต แต่ที่นา ทั้งหมดยังเป็นของส่วนรวม (Communal land) โดย อำนาจในการจัดสรรที่ดินหรือการปันน้ำเป็นอำนาจ ของหมู่บ้าน ผู้ปกครองระดับเมืองไม่เข้ามาเกี่ยวข้อง หากว่าชาวบ้านไม่พอใจเจ้าเมืองอาจย้ายหมู่บ้านหนีได้ แต่ไม่เกิดขึ้นบ่อยนัก บ้านจึงเป็นหน่วยชุมชนที่สำคัญ ที่สุด²² แต่ในความเป็นจริงแล้ว เจ้าเมืองเป็นเจ้าของ ที่ดินทั้งหมดในบริเวณที่ชาวไทขาวอาศัยอยู่ เจ้าเมือง จะแบ่งที่ดินส่วนหนึ่งไว้เป็นของตนแล้วแบ่งสรรที่ดิน ที่เหลือให้เจ้านายระดับรองลงมา ซึ่งได้แก่หัวหน้า หมู่บ้าน (ดูรายละเอียดขั้นตอนการปกครองและ ตำแหน่งต่าง ๆ ในหัวข้อการปกครอง) เจ้านายเหล่านี้ ก็จะแบ่งที่ดินส่วนหนึ่งไว้เป็นของตนแล้วแบ่งสรร ส่วนที่เหลือให้ชาวนาทำนา ภายใต้การคุ้มครองของตน ชาวนาจะตอบแทนโดยการใช้เวลาส่วนหนึ่งทำนาใน ที่นาของเจ้านาย และงานอื่น ๆ เช่น เป็นทหาร ทำงาน ก่อสร้าง หรือซ่อมแซมบ้านของเจ้านาย ที่ดินส่วนที่ แบ่งปันให้ชาวนาทำการผลิตนี้จะมีการจัดสรรกันใหม่ ทุก ๆ 1-3 ปี ซึ่งแตกต่างจากการถือครองที่ดินของ ชาวไทดำ ซึ่งเข้ามาตั้งถิ่นฐานช่วงหลังศตวรรษที่ 13 โดยไทดำเข้ามาตีเมืองแกลงซึ่งเดิมเป็นเมืองของชาวไทยลื้อ ที่นาในเมืองแกลงมีเจ้าของหมดแล้ว เมื่อมาตีได้จึง ทำการรวบรวมที่นาของฝ่ายผู้แพ้มาเป็นของตน แล้ว จัดสรรใหม่ให้ผู้ทำนาในพื้นที่นั้น ถือว่าเป็นลูกนาของตน จึงเกิดนาตัวและนาเพี้ยขึ้น

ในสมัยอาณานิคม เมื่อฝรั่งเศสขยายอำนาจเข้ามา ในดงเกียตตอนเหนือระยะแรกและยังไม่สามารถเอาชนะ เวียดนามได้ ฝรั่งเศสได้ใช้วิธีสนับสนุนให้เจ้านายชาวไท คงสิทธิในการถือครองที่ดินและควบคุมการจัดสรร

ที่ดินให้ชาวนา ซึ่งพวกเจ้านายชาวไทก็พอใจเพราะได้ประโยชน์ แต่ต่อมาเมื่อฝรั่งเศสขยายอำนาจได้สำเร็จ ฝรั่งเศสก็ยึดที่ดินของชุมชน (communal land) นี้ไปเพื่อทำการเพาะปลูกพืชไร่ในลักษณะ plantation เช่น การทำไร่กาแฟ สวนยางและเกณฑิให้ชาวนาทั้งชาวเวียดนามและชาวไทยมาทำงานในไร่และสวน แรงงานเหล่านี้เป็นแรงงานเกณฑ์ (corvee) นอกจากนั้นก็พยายามจำกัดขนาดที่ดินของพวกเจ้านายให้เล็กลง ฝ่ายเจ้านายซึ่งไม่ต้องการถูกลดทอนอำนาจ ก็ดิ้นรนหาทางขยายขนาดที่ดินของตน ปกติเจ้านายจะมีที่ดินมากกว่าชาวนา 10-15 เท่า เมื่อถูกจำกัดสิทธิในขนาดที่ดิน เจ้านายก็คิดโกงที่ดินจากชาวนาด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น ทำเอกสารปลอม ทำให้ชาวนายากจนลงไปกว่าเดิมบางคนต้องขายตัวเป็นข้าของเจ้านาย เมื่อมีการปฏิวัติต่อต้านฝรั่งเศสโดยฝ่ายเวียดนามในปี 1954 พวกเจ้านายก็หมดอำนาจ

วิธีการจัดการทรัพยากรเรื่องที่ดินของชาวไทขาวและชาวไทอื่น ๆ เป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง การกำหนดให้ที่ดินทั้งหมดในชุมชน (ทั้งระดับเมือง และระดับบ้าน) เป็นที่ของส่วนกลางเป็นการระบุมิให้ผู้ใดผู้หนึ่งถือสิทธิเหนือที่ดินโดยเด็ดขาด ซึ่งป้องกันการครอบครองที่ดินเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคล (private ownership) อันจะนำมาซึ่งการเอารัดเอาเปรียบผู้ที่ไม่มียึดที่ดิน ในประการต่อมา ได้มีการกำหนดให้หัวหน้าชุมชน ได้แก่ เจ้าหรือท้าวเป็นผู้พิจารณาจัดสรรที่ดินดังกล่าวให้แก่สมาชิกในชุมชน แต่เดิมกำหนดให้มีคณะกรรมการของเมืองหรือบ้านที่จะเป็นผู้กำหนด แต่เมื่อเจ้านายมีอำนาจมากขึ้นก็ยึดอำนาจดังกล่าวมาเป็นของตนเอง เจ้าหรือท้าวจึงมีสิทธิเลือกที่ดินที่ดีที่สุดในชุมชนเป็นของตนเองกับวงศ์ญาติและผู้นำอื่น ๆ ก่อนจัดสรรให้ชาวนาทั่วไป ที่ดินที่เหลือทั้งหมดยังคงถือเป็นที่ดินส่วนกลาง เกณฑ์ในการจัดสรรที่ดินนี้ขึ้นกับความอุดมสมบูรณ์ (ใกล้แหล่งน้ำ) ของที่นา ผลผลิตที่จะได้จำนวนประชากร และการโยกย้ายของประชากร

ตัวอย่างต่อไปนี้จะช่วยแสดงให้เห็นข้อมูลได้ชัดเจน ที่อำเภอจันทน์ในแคว้นยูนนานของจีน มีเมืองของชาวไทขาวชื่อเมืองลา ซึ่งได้มีนักวิชาการไปศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับการถือครองที่ดินและการปลูกข้าวโดยละเอียดดังนี้²³

“เมืองลา มีแปดหมู่บ้าน อยู่บนลุ่มแม่น้ำเมืองลา ตัวเมืองลามีเจ้าเมืองปกครองโดยตรง ส่วนหมู่บ้านที่เหลืออีกเจ็ดหมู่บ้านปกครองโดยลูกพี่ลูกน้องของเจ้าเมือง ที่นาเมืองลาแบ่งสรรให้ชาวนาทำกินโดยแบ่งเนื้อที่ออกเป็น 60 ส่วน สำหรับ 60 ครัวเรือน แต่ละส่วนเรียกว่าพื้นนา* เท่ากับ 60 พื้นนา เนื้อที่พื้นนาหนึ่งมี 3-5 กอง (กองหมายถึงกองข้าวเปลือกที่ได้จากการปลูกข้าวในเนื้อที่ดังกล่าว) ต่อมาประชากรในเมืองลาเพิ่มมากขึ้น จึงได้มีการปรับวิธีแบ่งสรรที่นาใหม่ถึงสองครั้ง ในครั้งแรกได้จัดพื้นนาใหม่เป็นจำนวน 80 พื้นนา แต่ละพื้นนามีเนื้อที่ลดลงเหลือ 2.5 กอง และในครั้งที่สองได้ลดลงอีกเหลือพื้นนาละ 2 กอง

หมู่บ้านอื่น ๆ อีก 7 หมู่บ้านได้น้ำน้อยกว่าหมู่บ้านเมืองลา จึงมีผลผลิตข้าวน้อยกว่าขนาดพื้นนาของหมู่บ้านเหล่านี้จึงเล็กกว่า หนึ่งพื้นนามีเนื้อที่เพียง 1 กองหรือครึ่งกอง

การแบ่งสรรที่ดินของเจ้าเมืองลามิดังนี้

1. เจ้าเมือง ได้รับที่นาจำนวนเท่าใดมิได้ระบุไว้
2. ชุนนางหกคน : ท้าวหมื่น ท้าวต่าง ท้าวแสน ท้าวมุก ท้าวเกิด ท้าวขุน ได้รับที่นาจำนวนคนละ 5 กอง
3. หมอมด/หมอมือ ได้รับที่นาจำนวนคนละ 2 กอง
4. สะหล่า (ผู้เป่าปี่) ได้รับที่นาจำนวนคนละ 1 กอง
5. ผู้จา (คนรับใช้ในเวียงของเจ้าเมือง) มี 12 คน ทำงานเป็น 2 ผลัด ได้รับที่นาจำนวนคนละ 2 กอง
6. “นาปลาแห้ง” เป็นที่นาส่วนกลางสำหรับใช้ทำพิธีเซ่นไหว้ ได้รับที่นาจำนวนคนละ 1 กอง

ตำแหน่งทั้งหมดนี้ถ้าผู้ใดพันตำแหน่งก็ต้องคืน ที่นาให้แก่เมือง สำหรับนาส่วนที่เหลือจากนี้จึงนำมา แบ่งสรรให้ชาวนาในหมู่บ้านเมืองลา ในกรณีที่เกิด ฝนแล้งน้ำน้อย เจ้าเมืองจะอนุญาตให้ชาวนาทำนาได้ โดยไม่ต้องเสียภาษีค่านาเป็นเวลา 3 ปี หลังจากนั้น จะต้องนำที่ดินของตนมาเข้าส่วนกลางเพื่อการจัดสรรใหม่

ปกติการแบ่งสรรที่ดินใหม่จะทำทุกกระยะ 1-3 ปี (หมายเหตุของผู้วิจัย : ที่เมืองฟองไทเปลี่ยนทุกปี ส่วนที่เมืองสอจะเปลี่ยนทุก 3 ปี) การแบ่งสรรจะทำ ในเดือน 2-3 วิธีแบ่งสรรใหม่ทำได้หลายวิธี ที่เมืองลา ผีนาแต่ละผีนาจะมีหมายเลขตายตัว แล้วสับเปลี่ยน ผีนาดังกล่าวให้ครอบครัวใหม่ ส่วนที่หมู่บ้านอื่น เช่น หมู่บ้านดิงกาง ใช้วิธีสับเปลี่ยนโดยให้คนไม่รู้หนังสือ เอาป้ายชื่อของแต่ละครัวเรือนไปทิ้งในผีนาแต่ละแห่ง ป้ายชื่อใครตกที่ผีนาแห่งไหนก็ทำการเพาะปลูกใน ผีนาแห่งนั้น และที่หมู่บ้านพูเออใช้วิธีจับสลากที่ทำด้วย ใบตองโดยเขียนชื่อนาแต่ละผีนาไว้

ที่บ้านแดงซึ่งเป็นหมู่บ้านแห่งหนึ่งห่างจากเมืองลา 5 กิโลเมตรมีการจัดการเรื่องที่ดินดังนี้

“ในปี 1949 บ้านแดงมี 94 ครัวเรือน ประชากร 470 คน ต่อมาในปี 1975 หลังการปฏิรูปที่ดินใน ประเทศจีน ได้มีการสำรวจและจำแนกฐานะของชาว ไทยภายในบ้านแดงได้เป็น

1. เจ้าที่ดิน (ท้าว) 4 ครัวเรือน จำนวนสมาชิก 20 คน
2. ชาวนารวย 11 ครัวเรือน จำนวนสมาชิก 71 คน
3. ชาวนาฐานะปานกลาง 25 ครัวเรือน จำนวน สมาชิก 130 คน
4. ชาวนายากจนและรับจ้าง (ข้า) 54 ครัวเรือน จำนวนสมาชิก 257 คน

เนื่องจากการผลิตข้าวในนาแต่ละพื้นที่นาได้ไม่เท่ากัน จึงแบ่งนาเป็นนาขั้นดี นาชั้นกลาง และนาชั้นเลว

นาขั้นดี จะได้ผลผลิต 1 กอง เท่ากับ 18 หาบ (1 หาบ = 50 กิโลกรัม)

นาชั้นกลาง จะได้ผลผลิต 1 กอง เท่ากับ 15 หาบ (1 หาบ = 50 กิโลกรัม)

นาชั้นเลว จะได้ผลผลิต 1 กอง เท่ากับ 12 หาบ (1 หาบ = 50 กิโลกรัม)

ถ้าจะประมาณขนาดของที่ดิน นาเนื้อที่ 1 กอง จะเท่ากับ 9 โหม่ว (2.4 โหม่ว = 1 ไร่ และ 15 โหม่ว = 1 เฮคตาร์) หรือประมาณ 3 ไร่เศษ พื้นที่ขนาดนี้ จะต้องการแรงควายไถ 39 วัน หรือแรงงานคน 114 วัน

ในหมู่บ้านแดง ที่ดิน ป่าไม้ ป่าไผ่ ทุ่งหญ้า ป่าช้า เมืองฝาย และผลไม้ป่าถือเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนรวม บ้านแดงแบ่งที่ดินออกเป็น 26 พื้นที่นา แต่ละพื้นนามี เนื้อที่ไม่เท่ากันขนาดใหญ่จะตก 3-4 กอง ขนาดเล็ก เพียง 1 กองเศษ ขนาดกลางโดยเฉลี่ย 2 กอง นา แต่ละแปลงมีชื่อ เช่น นาเด็กน้อย นาหนองช้าง นาท้าวแสน นากอหมั่น (ต้นไทร) นากอทาง (ต้นยาง) นาท้าวหมื่น นาดงกรรม นา(ท้าว)ต่าง นาหัวป่า ฯลฯ ก่อนปี 1949 แต่ละครอบครัวจะถือครองที่นาค่อนข้างถาวร คือไม่ต้องเปลี่ยนทุกปี แต่ก็ยังจะต้องมีการ ประชุม เพื่อพิจารณาปรับปรุงการแบ่งสรรที่ดินทุกปี เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น เช่น มีสมาชิกของหมู่บ้านบาง ครัวเรือนกลับคืนมาทำกิน มีสมาชิกบางครัวเรือนชรา ปลดเกษียณ หรือบางครัวเรือนไม่สามารถเสียค่าเช่านา หรือให้แรงงานเกณฑ์แก่ท้าวบ้านได้ จำเป็นจะต้อง ปรับการแบ่งสรรใหม่ ในกรณีที่บางครัวเรือนไม่สามารถ เสียค่าเช่านาหรือให้แรงงานเกณฑ์ได้ ก็จะต้องยกที่นา ให้ครัวเรือนใหม่ที่กลับมาเข้าทำกิน (ถ้าเขาร้องขอ) แต่ถ้าไม่มีใครร้องขอ ก็ต้องยินยอมให้ชาวนาครัวเรือน อื่น ๆ ทั้งหมู่บ้านมาช่วยกันทำนาในที่ของตนโดย ผลผลิตที่ได้จะถือเป็นของกลาง เรียกว่า ข้าวรับแขก การประชุมเพื่อปรับการแบ่งสรรที่ดินจะกระทำ ในเดือนยี่ทางจันทรคติ นับเอาวันที่ 3 หลังจาก วันบวงสรวงเสื่อบ้าน (ผีบรรพบุรุษของหมู่บ้าน) ในวัน ดังกล่าวแต่ละครอบครัวจะส่งผู้ชายมาเป็นตัวแทน โดยให้นำข้าวกับเหล้าไปกินร่วมกับหัววัวหรือควายที่

ล้มในวันบวงสรวงเพื่อใช้เซ่นผี การประชุมจะดำเนิน
โดยกินไปพลางคุยกันไปพลาง”

5. บทส่งท้าย

การศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับชาวไทยชาวเป็นสิ่งที่
มีประโยชน์อย่างยิ่งในการทำความเข้าใจวัฒนธรรม
ดั้งเดิมของไทย ในปัจจุบันรัฐบาลเวียดนามต้องการให้
คนไทปกครองเป็นบ้านเป็นเมืองเช่นแต่ก่อน เนื่องจาก
ได้เห็นตัวอย่างการล่มสลายของประเทศรัสเซีย ซึ่งได้
ครอบงำกลุ่มชาติพันธุ์หลาย ๆ กลุ่มไว้ด้วยกัน รัฐบาล

เวียดนามจึงต้องการให้คนไทรักษาภาษาวัฒนธรรม
ของตน ให้คนไทเรียนภาษาไทย สนับสนุนให้แต่งตัว
หรือปฏิบัติพิธีกรรมและการละเล่นต่าง ๆ อย่างไรก็ตาม
ในช่วงปี 1954 เป็นต้นมา คนไทรุ่นใหม่ไม่รู้ชนบ-
ประเพณีเดิมเสียแล้ว แต่ยังมีผู้คนที่ต้องการให้ชาวไทย
หันกลับไปเป็นแบบเดิมอีกมาก เจื่อนไขอยู่ที่ว่าหาก
ยังคงเรียนภาษาไทย ปฏิบัติตามชนบประเพณี รักษา
วัฒนธรรมของไทยไว้ได้ ก็สามารถรักษาเอกลักษณ์
ทางวัฒนธรรมไว้ได้

เชิงอรรถ

1. Henri Bux นายทหารชาวฝรั่งเศสที่มาปฏิบัติหน้าที่ในเวียดนามประมาณก่อนปี 1934 เล่าไว้ในบทความของเขาว่า มีผู้บอกว่าตอของเครือเขากาสนี้ยังมีปรากฏอยู่ที่ใกล้แม่น้ำโงม (Nam Jom) ซึ่งเป็นสาขาของแม่น้ำเหือ (Nam Nua) Roux จึงได้เดินทางไปดูและพบตอไม้ขนาดใหญ่มากแช่อยู่ในน้ำ แต่ไม่มีหลักฐานใดแสดงว่าตอไม้จะมีอายุยาวนาน เป็นร้อยเป็นพันปี
2. ส่วนนี้มาจากข้อมูลของ Louis Malleret, *Ethnic Group of French Indochina* (JPRS : 12, 359) (Washington D.C. : Joint Publications Research Office, 1962), p. 6.
3. ส่วนนี้ฟังดูใหม่กว่า มาจากข้อมูลของ John Embree et al. *Ethnic Groups of Northern Southeast Asia* (New Haven, Conn : Yale University Press, 1950) p. 122.
4. ดู Theophile Guignard, "Note historique et ethnographique sur le Laos et les thay," *Revue Indochinoise*, N.S., XV, No.3 (March 1911), p. 238.
5. ดู Doug Nghiem Van, "Outline of the Thai in Vietnam" *Vietnam Studies* 1972.
6. จาก สรุปคำบรรยายเรื่องประวัติศาสตร์และเอกสารไทดำในเวียดนาม โดยศาสตราจารย์คำจอง เรียบเรียงโดย เรณู วิชาศิลป์ (ผู้เขียนบทความนี้ได้ตัดเฉพาะเนื้อหาส่วนที่พูดถึงประวัติศาสตร์ไทขาว) ใน *จดหมายข่าว ศูนย์ศึกษาประวัติศาสตร์อยุธยา* 1(1) มิถุนายน 2536, หน้า 5-8.
7. ดู David G. Hinners, "Developments in the Political and Social Systems of Tribal Thai Groups in Northern Indochina Since World War II," paper submitted to Cornell University and the Foreign Service Institute, May 1961, p. 20 อ้างใน Joann L. Schrock et al., *Minority Groups in North Vietnam*. (Washington D.C. : U.S. Government Printing Office, 1972), p. 486.
8. อ้างจาก Virginia M. Thompson and Richard Adloff, *Minority Problems in Southeast Asia* (Stanford, Calif. : Stanford University Press, 1955), p. 213 และ Hinners, อ้างแล้ว, p. 23-24 ซึ่งอ้างใน Schrock et al. อ้างแล้ว p. 487.
9. Hinners, อ้างแล้ว, p. 24-25 อ้างใน Schrock et al. อ้างแล้ว p. 488
10. Roux, อ้างแล้ว, p. 366.
11. Roux, อ้างแล้ว, p. 366.
12. Frank Lebar, et al., *Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia* (New Haven, Conn : Human Relations Area Files Press, 1964), pp. 223 - 224.
13. Schrock, อ้างแล้ว p. 483
14. แอนโทนี ดิลเลอร์. "ภาษาตระกูลไท เบื้องหลังแนวคิดแบบอุปลักษณ์" ใน บี.เจ. เทอร์วิล, แอนโทนี ดิลเลอร์ และ ชลธิชา สัตยารัตนา *คนไท(เดิม)ไม่ได้อยู่ที่นี้* (กรุงเทพฯ : คลังไทย, 2533), หน้า 82 และ 179.
15. Prof. Ivanovski สันนิษฐานว่าลายผ้าแต่เดิมของชาวไทขาวไม่มีลายสัตว์ ลายสัตว์ต่างๆ เช่น ช้าง นก หรือสัตว์อื่น ๆ เกิดทีหลัง โดยเฉพาะลายช้างได้รับมาจากการ

16. คำจอง, อ้างแล้ว, หน้า 6-7
17. Condominas, อ้างแล้ว, p. 33, 36.
18. Nhuyen Tu Chi, "Croquis muong (impressions recueillies sur le terrain)" in "Donnee ethnographiques," *Etudes Vietnam* 32, 1971), p. 55 – 161 อ้างใน Condominas, อ้างแล้ว p. 33.
19. ชุงเงินฉาง, อ้างแล้ว, p. 106.
20. เนื้อหาส่วนนี้ สรุปมาจาก Schrock, อ้างแล้ว, P. 511 – 516 เป็นส่วนใหญ่ และบางส่วนจาก Leber, อ้างแล้ว, pp. 225 – 226.
21. Roux, อ้างแล้ว, p. 361.
22. ข้อมูลส่วนใหญ่ในหัวข้อนี้ สรุปมาจาก Schrock, อ้างแล้ว, pp. 496 – 506 และ Lebar อ้างแล้ว, pp. 224 – 225.
23. ข้อมูลส่วนใหญ่มาจาก ชุงเงินฉาง "การสำรวจสังคมศักดินาชนชาติไตเมืองใหม่-เก่า เขตที่สาม อำเภอจันผิง ใน การสำรวจประวัติศาสตร์-สังคมของชนชาติไทเขตซือเหมา-ยี่ซี-หุงเหอ ถอดความเพื่องานวิจัยชิ้นนี้ โดยรองศาสตราจารย์เจียเยนจง นักวิจัยรับเชิญ สถาบันเอเชียศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (คุณหมิง : สำนักพิมพ์ประชาชนยูนนาน, 1984 (ภาษาจีน) ; Lebar et al., อ้างแล้ว, p. 224.

บรรณานุกรม

Boutin, Andre.

1937 "Monographie de la Province des Houa – Phan" **Bulletin des Amis du Laos.**

Condominas, Georges.

1990 "Essays on the evolution of Thai political systems" in **From Lawa to Mon, from Saa' to Thai : Historical and anthropological aspects of Southeast Asian social spaces.** (Translated from french original text written in 1980), Canberra : Australian National University).

Dang Nghiem Van.

1972 "Outline of the Thai in Vietnam," **Vietnamese Studies** no. 32. (Hanoi).

Lebar, F., Hickey, G., Musgrave J.

1964 **Ethnic Groups of Mainland Southeast Asia** (New Haven, Conn. : Human Relations Area Files Press).

Robert, R.

1941 **Notes sur les Tay Deng de Lang Chanh.** (Hanoi : Imprimerie d'Extreme Orient).

Roux, Henri.

1954 "Tai Blancs et Tai Noirs," **France – Asie** 92 – 93 : 359 – 85

Schrock, J. ; Gosier, D. Marton, D., Mckenzie, V. and Murfin, G.

1972 **Minority Groups in North Vietnam.** Ethnographic Study Series. (Washington D.C. : U.S. Government Printing Office).

ปี เจ เทอร์วิล, แอนโทนีดิลเลอร์ และ ชลธิรา สัตยวัฒน์นา,

2533 **คนไทย(เดิม)ไม่ได้ยู่ที่นี่** (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เมืองโบราณ).

ซุงเอ็นฉาง.

1984 "การสำรวจสังคมศึกษาดินาชนชาติไตเมืองใหม่-เก่า เขตที่สาม อำเภอจินผิง" ใน **การสำรวจประวัติศาสตร์-สังคม ของชนชาติไตเขตซือเหมา-ยี่ซี หงเหอ.** (คุนหมิง : สำนักพิมพ์ประชาชนยูนนาน). (ภาษาจีน).

ภาคผนวก

แผนที่บริเวณถิ่นที่อยู่ไทย ไทยในเวียดนาม

ที่มา : ทวี สว่างปัญญางกูร “อักขระและวรรณกรรมของไทยและไทย” เสนอในการสัมมนา เรื่องวัฒนธรรมชนชาติไทย
สิบสองจุไทย ณ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ไทขิ่นนักรังนก

อักษรไทขาว ลายมือ ดร.หว่างเลื่อง

[kɔ́] ก

[kɔ́'] ก'

[xɔ́] ข

[xɔ́'] ข'

[tɔ́] ฅ

[tɔ́'] ฅ'

[jɔ́] ฌ

[jɔ́'] ฌ'

[ɲɔ́] ญ

[ɲɔ́'] ญ'

[lɔ́] ฎ

[lɔ́'] ฎ'

[rɔ́] ฌ

[rɔ́'] ฌ'

[bɔ́] บ

[bɔ́'] บ'

[pɔ́] ฝ

[pɔ́'] ฝ'

[hɔ́] ฬ

[hɔ́'] ฬ'

[mɔ́] ฌ

[mɔ́'] ฌ'

[nɔ́] ฌ

[nɔ́'] ฌ'

[lɔ́] ฎ

[lɔ́'] ฎ'

[dɔ́] ฌ

[dɔ́'] ฌ'

[ɣɔ́] ฌ

[ɣɔ́'] ฌ'

[fɔ́] ฝ

[fɔ́'] ฝ'

[cɔ́] ฌ

[cɔ́'] ฌ'

[vɔ́] ฌ

[vɔ́'] ฌ'

[wɔ́] ฌ

[wɔ́'] ฌ'

[ɬ] ฌ

[ɬ'] ฌ'

[hɔ́] ฌ

[hɔ́'] ฌ'

ที่มา : ทวี สว่างปัญญางกูร “อักขระและวรรณกรรมของไทดำและไทขาว” เสนอในการสัมมนา เรื่องวัฒนธรรมชนชาติไท
สิบสองจุไท ณ สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

แบบฟอร์มการมีส่วนร่วมในผลงานวิชาการ

งานวิจัยเรื่อง กลุ่มชาติพันธุ์ไทเขว

ผู้ร่วมงาน 2 คน แต่ละคนมีส่วนร่วมดังนี้

ชื่อผู้ร่วมงาน	ปริมาณงานคิดเป็นร้อยละ
1. ศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวนิช	40
2. นางจรรุวรรณ ขำเพชร	30

(ศาสตราจารย์ ดร. สุภางค์ จันทวนิช)

(นางจรรุวรรณ ขำเพชร)